

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยนี้ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแนวทางการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอ่างทอง โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งมีสาระสำคัญดังหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดและหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

- 1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา
- 1.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา
- 1.3 รูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา
- 1.4 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา
- 1.5 แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา
- 1.6 แนวคิดการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 1.7 แนวคิดการพัฒนาแนวทางการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

2. สภาพปัจจุบันและปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอ่างทอง

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 3.1 งานวิจัยในประเทศ
- 3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

4. สรุปหลักการนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย

1. แนวคิดและหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากำกับและสนับสนุนการจัดการศึกษาระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ พัฒนาความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยใช้กระบวนการ 5 ร คือ ร่วมคน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสรุปบทเรียน และ ร่วมรับผลจากการวิเคราะห์ เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของบ้านและชุมชนให้มีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครูผู้ดูแลเด็กควรมีบทบาทสร้างและเชื่อมโยงให้บ้านแลชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษารับทราบข้อมูลการจัดการศึกษาและการวัดประเมินผลทางการศึกษาอันจะส่งผลให้ศูนย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

14

พัฒนาเด็กเล็กได้รับการยอมรับจากชุมชนเป็นการสืบสานวัฒนธรรม เพื่อหล่อหลอมให้เด็กมีคุณภาพตามที่ชุมชนมุ่งหวัง (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. 2547ก : 95)

ธร สุทรายุทธ (2551 : 539 - 547)ให้ความเห็นว่า การบริหารจัดการไม่ว่าเป็นองค์การแบบใด ต่างก็มุ่งที่จะสร้างความร่วมมือร่วมใจ เพื่อให้งานสำเร็จ แม้ว่าจะแบ่งงานกันทำ ซึ่งเป็นภารกิจสำคัญขององค์การ ไปให้แต่ละบุคคลปฏิบัติก็ตาม แต่การที่จะให้บุคคลมีส่วนร่วม การแสดงความคิดเห็น การปฏิบัติงานนับว่าเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับองค์การ ถ้าการปฏิบัติงานนั้นมีความไม่เข้าใจหรือเกิดความรู้สึกว่าตนเองไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ และไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานขององค์การแล้ว การบริหารงานขององค์การจะบรรลุวัตถุประสงค์ได้โดยยาก และ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) เป็นบุคคลสำคัญ ในการสร้างปรัชญาการบริหารเชิงประชาธิปไตย กล่าวคือเขาได้เสนอแนวคิดเรื่องประชาธิปไตยกับการศึกษา โดยประยุกต์แนวคิด หลักการประชาธิปไตยกับมนุษย์สัมพันธ์เข้าด้วยกัน จอห์น ดิวอี้ ชี้ให้เห็นว่าการบริหารงานเชิงวิทยาศาสตร์นั้น มุ่งแต่ผลกำไรมากกว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษาคูและนักเรียนจะต้องทำตามคำสั่งของผู้บริหารสถานศึกษา โดยผู้บริหารจะเข้มงวดจนกลายเป็นลักษณะของอัตนิยม ดังนั้นถ้าหากสถานศึกษามีบรรยากาศของประชาธิปไตยครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการบริหาร มีผลในการเปลี่ยนแปลงการทำงานของครูในทางที่ดีและการศึกษาก็มีคุณภาพ นอกจากนี้การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร ครู และสังคม เป็นสิ่งที่ผู้บริหารจะให้ความสำคัญมากเช่นกัน แนวคิดของจอห์น ดิวอี้ จึงนับว่ามีอิทธิพลต่อวงการศึกษามาก

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพสามารถตอบสนองความต้องการของสังคม โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายในชุมชนควรร่วมกันจัดการศึกษา การมีส่วนร่วมนี้อาจอยู่ในรูปของคณะกรรมการสถานศึกษามาร่วมกันวางแผน ตัดสินใจ ดำเนินงาน รับผลประโยชน์ และประเมินผลในการดำเนินกิจกรรม ทำให้ชุมชนเกิดความรัก ความผูกพัน และความต้องการพัฒนาสถานศึกษาให้เกิดความเจริญก้าวหน้าต่อไป

1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

สำหรับความหมายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ได้มีนักวิชาการและสถาบันทางการศึกษาได้ให้ความหมายไว้หลายแนวคิดดังนี้

หวัง (Whang. 1981 : 91 - 92) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึงกระบวนการในการเข้าไปดำเนินงานของบุคคลหรือของกลุ่ม เพื่อได้สะท้อนถึงความสนใจของตนหรือเพื่อให้การสนับสนุนทางด้านกำลังงานหรือทรัพยากรต่อสถาบันหรือระบบที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตของชุมชน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

15

ไวท์ (White. 1982 : 10 - 11) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วมประกอบไปด้วย 4 มิติด้วยกัน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะทำอะไรควรทำและทำอย่างไร การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนาการลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ริฟกิน (Rifkin. 1990 : 35 - 38) ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการหรือควบคุมการดำเนินกิจกรรม ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการตามแผน และการประเมินผล

กุสตาโว (Gustavo. 1992 : 4) ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วม หมายถึงการเข้าไปมีหน้าที่หรือมีส่วนร่วมรับผิดชอบในบางสิ่งบางอย่าง แต่ต่อมาความหมายของการมีส่วนร่วมมีความชัดเจนและลึกกลงไปกว่าเพียงการมีส่วนร่วมรับผิดชอบของแต่ละบุคคล หรือกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงในภาพรวม

สกล สกลเดช (2542 : 29) ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วม คือ การเข้าไปเกี่ยวข้องในการรู้เห็น ตัดสินใจ ควบคุมดูแลและส่งเสริมให้เกิดประโยชน์สูงสุด

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2544 : 10 - 13) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการทำงาน เพื่อให้เกิดความรู้สึกร่วมกันกับงานหรือองค์กรและส่งผลให้เกิดข้อผูกมัดหรือข้อตกลงในทางพัฒนา

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2545 : 13 - 15) ได้ระบุว่านิยามและความหมายของการมีส่วนร่วมของบุคคลต่าง ๆ นั้น มีความแตกต่างกันไปตามความหมายเข้าใจและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ดังต่อไปนี้ เอ็ดวิน. (Erwin. 1976) กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิดร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญร่วมกับวิทยากรที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ด้านกลุ่มผู้เชี่ยวชาญองค์กรสหประชาชาติ (1981) กล่าวไว้ว่า การนิยามความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรจะมีลักษณะจำกัดเฉพาะในระบบเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองหนึ่ง ๆ เท่านั้น กลุ่มผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวได้ขยายความ การมีส่วนร่วมของประชาชน ครอบคลุมประเด็นดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนครอบคลุมการสร้างโอกาส ที่เอื้อให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและของสังคมได้ร่วมกิจกรรมซึ่งนำไปสู่และมีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนา และเอื้อให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

2. การมีส่วนร่วมสะท้อนการเข้าเกี่ยวข้องโดยสมัครใจและเป็นประชาธิปไตย ในกรณีต่อไปนี้เป็น เอื้อให้เกิดความพยายามพัฒนา การแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

16

และการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมาย นโยบาย การวางแผน การดำเนินโครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ ไม่ว่าจะระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับชาติ จะช่วยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ประชาชนลงทุนลงแรงกับประโยชน์ที่ดิน

4. ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจผิดแผกแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจของประเทศ นโยบายและโครงสร้างการบริหาร รวมทั้งลักษณะเศรษฐกิจ สังคมของประชากร การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิธีการแต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่มุ่งเอื้อประโยชน์ต่อประชาชน และแฟรงค์ลี ลิสก์ (Frankly Lisk, 1985) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมในมุมมองที่กว้างว่า เป็นการเข้าร่วมอย่างแข็งขันของประชาชนในการดำเนินการตัดสินใจในทุกระดับและทุกรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง และโดยเฉพาะในบริบทของกระบวนการวางแผนที่มีการกำหนดรูปแบบ แนวคิดการมีส่วนร่วมสัมพันธ์กับการเข้าร่วมของมวลชนอย่างกว้างขวางในการเลือกการบริหาร และการประเมินผลของแผนงานและโครงการต่าง ๆ ที่จะนำมาซึ่งการยกระดับความเป็นอยู่ให้สูงขึ้น

นันทิยา หุตานุวัตร และณรงค์ หุตานุวัตร (2547 : 64) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง ตัวบ่งชี้ประการหนึ่งของความอยู่รอดของกลุ่ม เพราะการมีส่วนร่วม (Participation) ของคนที่เข้าร่วม หรืออีกนัยหนึ่ง ความรู้สึกเป็นเจ้าของกลุ่มจะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม และเกิดพันธะผูกพัน เกิดความต้องการเข้ามาทำงานในกลุ่มหรือช่วยเหลือกิจกรรมของกลุ่มตลอดจนถึง “สัญญา” ต่อกลุ่ม

จินตนา สุขจรรย์ (2549 : 48) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานร่วมพลังประชาชนกับองค์กรของรัฐหรือองค์กรเอกชน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยให้สมาชิกในชุมชนนั้น ๆ เข้าร่วมกันวางแผน ปฏิบัติและประเมินงาน เพื่อแก้ปัญหาของชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงไม่ใช่เป็นการให้ข้อมูลของชาวบ้าน เพื่อประกอบการวางแผนงานเท่านั้นหรือเป็นการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้าไปเป็นสมาชิก ร่วมเสียสละเงินและแรงงานปฏิบัติตามในสิ่งที่ถูกกำหนดมาจากทางราชการเท่านั้น

ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์ (2540 : 103) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา หมายถึง การให้โอกาสแก่ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ การสนับสนุนทรัพยากร การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา การใช้จ่ายงบประมาณ การกำกับดูแลมาตรฐานการศึกษา การดำเนินงาน และการประเมินผล

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

17

จากแนวคิดดังกล่าวสามารถสรุปความหมาย การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา หมายถึง การเข้ามามีสิทธิและมีส่วนร่วมของประชาชนในการแสดงความคิดเห็น การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนความต้องการหรือความมุ่งหวังในการพัฒนาการศึกษา เพื่อกำหนดนโยบายและการวางแผนการศึกษา ดำเนินกิจกรรมการจัดการศึกษาให้ตรงกับความต้องการของท้องถิ่นในการจัดการศึกษา โดยผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมกันตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมหรือโครงการที่กำหนดไว้

1.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนอธิบายโดย บุญชอบ เกษโกวิท (2547 : 10-11) มีดังนี้ คือ

1. ทำให้ประชาชนตระหนักในปัญหา และการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา
2. ทำให้ประชาชนมีโอกาสแสดงความสามารถ และการพัฒนาตนเอง
3. ทำให้มีการใช้ทรัพยากรบุคคล โดยให้เกิดประโยชน์สูงสุด
4. ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ ส่งผลให้การพัฒนามีความมั่นคง และยั่งยืน
5. ทำให้ประชาชนมีความคิดอิสระในการตัดสินใจ เป็นการส่งเสริมประชาธิปไตย
6. ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบ และมีอำนาจในการพัฒนาชุมชนตนเอง

จินตนา สุจันท์ (2549 : 49) มีความเห็นว่าการพัฒนาที่ผ่านมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 - 4 การมีส่วนร่วมของประชาชนถูกละเลย และมีได้ถูกดึงเข้ามาเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการพัฒนา จนกระทั่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญ คือ

1. ช่วยให้ประชาชนยอมรับโครงการมากขึ้น เนื่องจากเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน
2. ประชาชนมีความรู้สึกผูกพัน รู้สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น
3. การดำเนินงานของโครงการได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น
4. โครงการให้ประโยชน์แก่ประชาชนมากขึ้นและมีการระดมทรัพยากร เพื่อการพัฒนา
มากขึ้น
5. ช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนมากขึ้น

รุ่ง แก้วแดง (2543 : 81 - 82) ให้ความเห็นว่า แหล่งของการเรียนรู้ในวัย 0 - 5 ปีที่สำคัญที่สุดคือ พ่อแม่ และบุคคลในครอบครัว ในช่วงอายุประมาณเกือบ 3 ขวบ เด็กจะเริ่มเรียนรู้จากสื่อ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

18

สมัยใหม่ได้แล้ว เพราะฉะนั้นการเตรียมการศึกษาสำหรับพ่อและแม่เพื่อจะให้ป็นครู จึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด การศึกษาจะต้องผ่านจากพ่อ จากแม่ จากครอบครัว ส่งไปสู่ตัวเด็ก แต่ที่ผ่านมารวมักละเลยไม่ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังทักษะที่จำเป็นแก่เด็กในช่วงวัยนี้ จึงเป็นที่น่าเสียดาย ดังคำกล่าวที่ว่า “กว่าจะถึงอนุบาลก็สายเสียแล้ว” ซึ่งให้เห็นว่าวัย 0 - 5 ปี เป็นวัยที่สามารถปลูกฝังทักษะต่าง ๆ ได้ครบทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม รวมทั้งการศึกษาเรื่องคุณธรรมและจริยธรรม

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้ให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชนในการจัดการศึกษาไว้ในหลายมาตรา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 11 - 61) ได้แก่

มาตรา 8 (2) บัญญัติว่า การศึกษาให้ยึดหลักสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

มาตรา 9 (6) บัญญัติว่า การจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว องค์กรของชุมชน ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น

มาตรา 24 (6) บัญญัติว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นตลอดเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

มาตรา 29 บัญญัติให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร รู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการรวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชน

มาตรา 57 บัญญัติให้หน่วยงานทางการศึกษาระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญและภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาและยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษา

มาตรา 58 (2) บัญญัติให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัด

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

19

การศึกษา บริจาคทรัพย์สินและทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษา และมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น

ในปัจจุบันองค์กรปกครองท้องถิ่นทุกระดับต่างพยายามสร้างบรรยากาศหรือหาแนวทางที่จะก่อให้เกิดกระบวนการของการมีส่วนร่วมขึ้นให้ได้ ก่อให้เกิดสังคมหรือชุมชนท้องถิ่นที่เข้มแข็งขึ้น ทำให้การคาดหวังที่จะเห็นท้องถิ่นพลิกฟื้นมีวิถีชีวิตที่ดีกว่า และมีทางออกของปัญหาที่สะสมได้ สังคมท้องถิ่นก็จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (พิศิษฐ์ ชวลาธวัช. 2542 : 100) จากมุมมองขององค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดแนวทางซึ่งสามารถที่จะแก้ปัญหาอย่างชาญฉลาด ปัญหาทุกวันนี้ไม่ใช่เพียงแต่ว่า “ประชาชนไม่เข้าใจ” การที่จะปรับปรุงโครงการให้ข้อมูลของประชาชนนั้น ไม่ได้ทำให้ปัญหาหมดไป มีความแตกต่างอย่างแท้จริงเกี่ยวกับว่าประชาชนต้องการชุมชนแบบไหน เพราะว่าความแตกต่างเหล่านี้มีอยู่จริง มีการตัดสินใจจำนวนมากที่ค่อนข้างก่อให้เกิดความขัดแย้งและความจำเป็นของการมีส่วนร่วมยิ่งมีสูงมาก การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นวิถีทางที่จะทำให้ความแตกต่างเหล่านี้เข้ามาเจรจากันอย่างแท้จริงระหว่างประชาชนซึ่งมีความคิดเห็นหรือเจตคติที่จะก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์อย่างจริงจังและเป็นทางหนึ่งที่จะก่อให้เกิดความมั่นใจต่อสาธารณชนว่าเจตคติหรือความคิดเห็นของเขาทั้งหลายนั้นจะได้รับการพิจารณา (วันชัย วัฒนศัพท์. 2543 : 24 - 25)

สำหรับปัญหาอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ความเข้าใจในบทบาทที่แท้จริงของตนเอง การหวังผลประโยชน์จากโรงเรียน ขาดความพร้อมทั้งความรู้ ประสบการณ์ ไม่มีเวลาร่วมกิจกรรม ยังไม่เห็นความสำคัญ และไม่สนใจในการมีส่วนร่วม ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความเข้าใจ และความร่วมมือที่ดีระหว่างชุมชนอย่างต่อเนื่อง สร้างความมั่นใจ ความศรัทธา และความเชื่อถือให้กับชุมชน กำหนดบทบาทหน้าที่ในการเข้าร่วมกิจกรรมให้ชัดเจน การศึกษาเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทุกคนและทุกฝ่าย การรวมพลังจากบุคคลต่างๆ ในสังคมร่วมแสดงความคิดเห็น และกำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับสถานที่เปลี่ยนแปลงไป สถานศึกษากับชุมชนนั้นมีความสัมพันธ์กันมาตั้งแต่อดีตแม้แต่ในปัจจุบันก็ยังคงมีการพึ่งพาซึ่งกันและกัน อีกทั้งต้องประสานร่วมมือกัน จึงทำให้ปรัชญาของการศึกษาบรรลุเป้าหมาย ในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษามากขึ้นซึ่งตรงกับหลักการของการบริหารที่จะเกิดประสิทธิภาพนั้น จะต้องให้เกิดความร่วมมือแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจร่วมกัน ดังนั้น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาก็เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว นอกจากนี้จะทำให้สถานศึกษาทราบถึงความต้องการของท้องถิ่น และจะได้รับการทำงานเข้าหากันอีกด้วย นอกจากนี้การปฏิรูปการศึกษาเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ทำให้ประชาชนจำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษา สาเหตุประการสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาคือ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

20

ระบบการศึกษาของไทยยังไม่บรรลุเป้าหมายและนโยบาย ดังนั้นการจัดการศึกษาในยุคของการปฏิรูปการศึกษา จึงต้องส่งเสริมให้ผู้ปกครองชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้งนี้เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณภาพและมีมาตรฐานทัดเทียมนานาชาติประเทศ (ชร สุนทรายุทธ. 2551 : 552)

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแนวคิดของนักวิชาการสามารถสรุปสาระสำคัญได้ว่า ความสำคัญการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาให้ยึดหลักสังคมจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นโดยความร่วมมือของบิดา มารดา ผู้ปกครอง พร้อมทั้งบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย และหน่วยงานทางการศึกษาต้องระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพและให้ผู้เรียนมีคุณภาพ

1.3 รูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาตามแนวคิดและความเห็นของนักวิชาการในส่วนของรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาไว้ดังนี้

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2545 : 22) ได้อธิบายรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ดำเนินอยู่โดยทั่วไป สามารถสรุปได้เป็น 5 รูปแบบ คือ

1. การรับรู้ข่าวสาร (Public information)

การมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้การได้รับแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

2. การปรึกษาหารือ (Public consultation)

การปรึกษาหารือ เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการ กับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อที่จะรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม หรือประกอบการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้การปรึกษาหารือยังเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการกระจายข้อมูลข่าวสารไปยังประชาชนทั่วไปและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในโครงการและกิจกรรมมากขึ้น และเพื่อให้มีการให้ข้อเสนอแนะเพื่อประกอบทางเลือกในการตัดสินใจ

3. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public meeting)

การประชุมรับฟังความคิดเห็น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรม และผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำโครงการหรือกิจกรรมนั้น ได้ใช้เวที

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

21

สาธารณะในการทำความเข้าใจ และค้นหาเหตุผลที่จะดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่นั้นหรือไม่ การประชุมรับฟังความคิดเห็นมีหลายรูปแบบ รูปแบบที่พบเห็นกันบ่อย

3.1 การประชุมในระดับชุมชน (Community meeting)

การประชุมลักษณะนี้จะต้องจัดขึ้นในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการโดยเจ้าของโครงการหรือกิจกรรมจะต้องส่งตัวแทนเข้าร่วม เพื่ออธิบายให้ที่ประชุมทราบถึงลักษณะโครงการและผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นและตอบข้อซักถามการประชุมในระดับนี้อาจจะจัดในระดับที่กว้างขึ้นได้ เพื่อรวมหลาย ๆ ชุมชนในคราวเดียวกันในกรณีที่มีหลายชุมชนได้รับผลกระทบ

3.2 การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical hearing)

สำหรับโครงการที่มีข้อโต้แย้งในเชิงวิชาการ จำเป็นจะต้องมีการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจากภายนอกมาช่วยอธิบายซักถามและให้ความเห็นต่อโครงการ การประชุมอาจจะจัดในที่สาธารณะทั่วไป ผลการประชุมจะต้องนำเสนอต่อสาธารณะ และผู้เข้าร่วมประชุมต้องได้รับทราบผลดังกล่าวด้วย

3.3 การประชาพิจารณ์ (Public hearing)

เป็นการประชุมที่มีขั้นตอนการดำเนินการที่ชัดเจนมากขึ้น เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบัง ทั้งฝ่ายเจ้าของโครงการและฝ่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากโครงการ การประชุมและคณะกรรมการจัดการประชุมจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับ มีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจนและแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบทั่วกัน ซึ่งอาจมาจากการร่วมกันกำหนดขึ้น ทั้งนี้รูปแบบการประชุมไม่ควรจะเป็นทางการมากนัก และไม่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของกฎหมายที่จะต้องมีการชี้ขาดเหมือนการตัดสินในทางกฎหมาย การจัดประชุมจึงอาจจัดในหลายวันและไม่จำเป็นต้องจัดเพียงครั้งเดียวหรือสถานที่เดียวตลอดไป

4. การร่วมในการตัดสินใจ (Decision making)

เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งในทางปฏิบัติจะให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจต่อประเด็นปัญหานั้น ๆ ไม่สามารถดำเนินการให้เกิดขึ้นได้ง่าย ๆ อาจดำเนินการให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ เลือกตัวแทนของตนเข้าไปนั่งในคณะกรรมการใดคณะหนึ่งที่มีอำนาจในการตัดสินใจ รวมทั้งได้รับเลือกในฐานะที่เป็นตัวแทนขององค์กรที่ทำหน้าที่เป็นผู้แทนประชาชนในพื้นที่ ซึ่งประชาชนมีบทบาทซึ่งนำการตัดสินใจได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของคณะกรรมการพิเศษนั้น ๆ ว่าจะมีการวางแผนนำหนักของประชาชนไว้เพียงใด

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

22

5. การใช้กลไกทางกฎหมาย

รูปแบบนี้ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรงในเชิงของการป้องกันแก้ไข แต่เป็นลักษณะของการเรียกร้องและป้องกันสิทธิของตนเอง อันเนื่องมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรม และเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่ตนเองคิดว่าควรจะได้รับ ซึ่งประชาชนสามารถใช้สิทธิของตนตามรัฐธรรมนูญทั้งในรูปของปัจเจกและในรูปขององค์กร ตามที่ได้ระบุไว้ในพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่ได้บัญญัติขึ้นมาจากมาตราดังกล่าวข้างต้น เช่น พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 เป็นต้น อย่างไรก็ตามการใช้กลไกทางกฎหมายนี้จะทำให้เกิดความยึดถือต่อการดำเนินโครงการหรือการยุติโครงการ รวมทั้งมีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545 : 531 - 532) ได้กำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาไว้ว่า พ่อแม่ ผู้ปกครอง ควรปฏิบัติดังนี้

1. การเรียนรู้ของเด็กทั้งที่บ้านและโรงเรียน
2. การสนับสนุนการเรียนการสอน การประเมินผล การเรียนรู้ของลูกร่วมกับโรงเรียน พ่อแม่ ผู้ปกครอง
3. การเป็นอาสาสมัครร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนเข้าร่วมเครือข่ายพ่อแม่ผู้ปกครอง ตลอดจนการรักษาสิทธิประโยชน์ของโรงเรียน
4. การเป็นกระบอกเสียงของโรงเรียน
5. การร่วมแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารสะท้อนปัญหา ให้ข้อเสนอแนะอื่นๆ กับทางโรงเรียน

นรินทร์ จงวุฒิเวศย์ (2546 : 9) ได้เสนอรูปแบบของการมีส่วนร่วม 3 ประการ ดังนี้

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct participation) โดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน (Inclusive organization) เช่น การรวมกลุ่มเยาวชนในกลุ่มต่าง ๆ
2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม (Indirect participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน (Representative organization) เช่น กรรมการของกลุ่ม หรือกรรมการหมู่บ้าน
3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ (Open participation) โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน (Non-representative organization) เช่น สถาบัน หรือหน่วยงานที่เชิญชวนหรือเปิดโอกาสให้กับประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ตลอดเวลา

การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ที่มีความชัดเจนในการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาทั้งในส่วนของเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรทางสังคมและพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน โดยเฉพาะในยุทธศาสตร์ที่สำคัญ คือ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2549 : 34)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

23

ยุทธศาสตร์ที่ 1 : การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 : การทบทวน ปรับปรุง แก้ไข นโยบาย กฎหมาย และระเบียบปฏิบัติ

ที่เป็นอุปสรรคของการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของฝ่ายต่าง ๆ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 : การสร้างกลไก การส่งเสริมสนับสนุน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 : การสร้างระบบการติดตามและประเมินผล

จินตนา สุขจันทน์ (2549 : 4 - 5) ได้สรุปว่า ประเภทของการมีส่วนร่วมสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. การมีส่วนร่วมที่แท้จริง (Genuine participation) หมายถึง การที่เปิดโอกาสให้ชุมชนหรือประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบโครงการ เริ่มตั้งแต่ร่วมศึกษาปัญหาและความต้องการ ร่วมหาวิธีแก้ปัญหา ร่วมวางแผนนโยบายและแผนงาน ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่และร่วมปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ และร่วมประเมินผลโครงการ

2. การมีส่วนร่วมที่ไม่แท้จริง (Nongenuine participation) หมายถึง การมีส่วนร่วมเพียงบางส่วนโดยเฉพาะเข้าร่วมในการปฏิบัติตามโครงการที่ได้มีการกำหนดไว้แล้ว เช่น การเข้าเป็นสมาชิก หรือการร่วมเสียสละแรงงาน เงิน เป็นต้น

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (2549 : 5 - 6) ได้สรุปรูปแบบการเข้าไปมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาไว้ 5 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมเป็นแหล่งเรียนรู้ เพราะโรงเรียนย่อมตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชนแบบใดแบบหนึ่งทำเลที่ตั้งของชุมชนและความเป็นมาในอดีต เช่น สภาพทางภูมิศาสตร์หรือประวัติศาสตร์ของชุมชน เช่น การก่อตั้งชุมชน การดำรงอยู่ ความสัมพันธ์กับปัจจัยภายนอก ผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลง เป็นต้น ล้วนเป็นความรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริงที่จะเสริมสร้างทักษะการคิด และทัศนคติที่เหมาะสมและสำนึกต่อชุมชนแก่เด็กและเยาวชน ได้แก่

1.1 แบบแผนการผลิตของชุมชน โครงสร้างระบบเศรษฐกิจ เกษตรกรรม วัฒนธรรม การเมือง สิ่งแวดล้อม ทัศนคติของคนที่มีต่ออาชีพ เป็นต้น

1.2 วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งความเชื่อ ค่านิยม ระบบคุณค่าภูมิปัญญาของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน

1.3 เทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ท้องถิ่น ประดิษฐ์กรรม นวัตกรรมหรือการคิดค้นด้านการผลิตต่าง ๆ ของชุมชน ที่อาจพัฒนาหรือเป็นกรณีศึกษา

1.4 ผู้นำชุมชนหรือผู้รู้ ในชุมชนย่อมมีผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการ ไม่เป็นทางการ โรงเรียนควรสร้างความสัมพันธ์เพื่อเกื้อหนุนร่วมมือกันต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

24

2. การศึกษาทางเลือกหรือหลักสูตรท้องถิ่น เพราะชุมชนมีศักยภาพเต็มที่ ในขณะที่โรงเรียนมักมีข้อจำกัดเรื่องตัวครูหรือบุคลากรในระบบที่จะจัดการศึกษาในหลักสูตรท้องถิ่น รวมถึงขาดแคลนองค์ความรู้ เพราะครูในระบบราชการมีความรู้วิชาการที่เน้นไปในเรื่องหลักสูตรที่รับใช้เศรษฐกิจ - อุตสาหกรรม เมื่อไม่มีตัวบุคคลในระบบที่เหมาะสม โรงเรียนก็มักเพิกเฉยต่อหลักสูตรท้องถิ่นไปเสีย แต่ถ้าหากโรงเรียนปรับเปลี่ยนความคิดใหม่ นำครูชาวบ้านเข้ามาทดแทน ก็จะทำให้หลักสูตรท้องถิ่นมีชีวิตชีวา ปฏิบัติได้สอดคล้องกับความเป็นจริง ส่วนในเรื่องงบประมาณ วิธีการจัดการเรียนการสอนหรือรายละเอียดต่าง ๆ นั้นคลี่คลายได้ ถ้าให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น

3. การมีส่วนร่วมจัดการเรียนการสอน ในลักษณะนี้อาจเป็นไปได้ตั้งแต่การเป็นวิทยากรท้องถิ่น ครูชาวบ้าน สถานประกอบการ แหล่งความรู้ ศูนย์การเรียนรู้ สถาบันทางราชการและธุรกิจเอกชน อบต. วัด ฯลฯ โรงเรียนอาจส่งนักเรียนไปเรียนรู้โดยตรงภายในชุมชน เช่น ไปฝึกงานในสถานประกอบการหรือไปเก็บข้อมูล วิจัย สัมภาษณ์ เรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน จากคนเฒ่าคนแก่ หรือแม้แต่การให้กลุ่มผู้ปกครอง ชุมชน มีส่วนร่วมประเมินผลการจัดการศึกษาดังกล่าวนี้ด้วย รวมถึงมีส่วนร่วมวางแผนการศึกษา การออกแบบหลักสูตรที่ต้องใช้องค์ความรู้ของชุมชน เป็นต้น โดยโรงเรียนสามารถประยุกต์ความรู้เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนในหลักสูตรวิชาต่าง ๆ ซึ่งเป็นไปได้ตั้งแต่การเป็นรหัสวิชา การทำรายงาน โครงการ สติติ Portfolio ฯลฯ

4. การมีส่วนร่วมในการจัดการ ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ การจัดการโครงการ การรณรงค์ การบริหารหรือจัดหางบประมาณ - ความร่วมมือ การบำเพ็ญประโยชน์ การเข้าร่วมดำเนินงานวาระพิเศษต่างๆ เช่น แผนงานรณรงค์ยาเสพติด โครงการอนุรักษ์พลังงาน เป็นต้น

5. การมีส่วนร่วมในระบบ Whole School Approach (W.S.A) ในสถานศึกษา หมายถึง การจัดการระบบบริหารจัดการ การเรียนการสอนทั้งด้านกายภาพ และชีวภาพ ให้เหมาะแก่การเรียนรู้ร่วมกันหรือก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ทั้งภายในสถานศึกษาและจากชุมชน อาทิ การให้ชุมชนร่วมจัดสิ่งแวดล้อม การฝึกอบรมแก่บุคลากร การจัดทำป้ายนิเทศ นิทรรศการ การจัดทำสื่อเสียงตามสายฯ เป็นต้น

จากรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาตามแนวคิดและความเห็นของนักวิชาการ จึงสรุปได้ว่าเป็นการระดมความคิด การวางแผน การแบ่งงานกันรับผิดชอบ การร่วมกันติดตามผลงานที่ทำ และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงาน และการรับประโยชน์ร่วมกัน มีทั้งผลประโยชน์ทางรูปธรรมที่ต้องการให้เกิดตามกิจกรรมที่ทำนั้น เพื่อให้เกิดทัศนคติและวิสัยทัศน์ที่เอื้อต่อการเกิดความร่วมมือและการทำงานร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน หรือแสวงหาช่องทางที่นำมาซึ่งการปรึกษาหารืออย่างจริงจังร่วมกัน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

25

1.4 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

สำหรับประโยชน์ของการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้มีนักวิชาการเสนอความคิดเห็นและแนวคิดไว้อย่างหลากหลายดังนี้

วันชัย วัฒนศัพท์ (2543 : 25 - 28) ให้ความเห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นสามารถนำไปใช้ในการบริหารจัดการโครงการต่าง ๆ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้ดังนี้

1. เพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ
2. การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา
3. การสร้างฉันทามติ
4. การเพิ่มความง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ
5. การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าใน “กรณีที่น่ารังเกียจที่สุด”
6. การดำรงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2547 : 63) ได้สรุปว่า ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของชุมชนมีดังต่อไปนี้

1. ได้ทราบถึงความต้องการของท้องถิ่น
2. แบ่งเบาภาระหรือรับภาระแทนราชการในการจัดการศึกษาได้บางกรณี
3. เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสถานศึกษากับชุมชนหรือผู้ร่วมงาน
4. ลดความขัดแย้งในการบริหารงาน
5. เป็นการสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ
6. เป็นการเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานแบบประชาธิปไตย
7. เป็นการลดค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน ซึ่งเท่ากับว่าลดต้นทุนในการผลิตเพราะว่าทุกคนจะมีความรู้สึกกันว่ามีส่วนเกี่ยวข้องผูกพันและเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร จึงช่วยกันใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด

ธร สุนทรายุทธ (2551 : 550) ได้สรุปว่า ประโยชน์ของการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีดังนี้

1. ได้ทราบถึงความต้องการของท้องถิ่น
2. แบ่งเบาภาระหรือรับภาระแทนราชการในการจัดการศึกษาได้บางกรณี
3. เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสถานศึกษากับชุมชน
4. ลดความขัดแย้งในการบริหารงาน
5. เป็นการสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ
6. เป็นการเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานแบบประชาธิปไตย

7. เป็นการลดค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน เพราะทุกคนจะช่วยกันประหยัด

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ประโยชน์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานั้นสามารถนำไปใช้ในการบริหารจัดการ โครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสถานศึกษากับชุมชนหรือผู้ร่วมงาน และได้ทราบถึงความต้องการของท้องถิ่นทำให้มีความรู้สึกว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับผูกพันและเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ

1.5 แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

การศึกษาของชุมชนไทยแต่เดิมมาเป็นการศึกษาตามอัธยาศัย เน้นการเรียนรู้อย่างไม่เป็นระบบใช้ประสบการณ์ของบุคคลในชุมชนเป็นหลัก แต่ในปัจจุบันระบบการศึกษาของชุมชนกับของโรงเรียนเป็นคนละรูปแบบ การศึกษาในระบบโรงเรียนมีหลักสูตร มีเนื้อหาตายตัว มีครูซึ่งเรียนวิชาชีพครูมาโดยตรงเป็นบุคลากรหลัก มีอาคารสถานที่เป็นการเฉพาะ ทำให้โรงเรียนแยกตัวออกจากการศึกษาของชุมชน และในยุคหลังโรงเรียนนิยมสร้างรั้วกั้นบริเวณยิ่งทำให้โรงเรียนแยกออกจากชุมชนอย่างชัดเจนมากขึ้น (รุ่ง แก้วแดง, 2546 : 153 - 154)

ปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น ซึ่งก็ตรงกับหลักการของการบริหารงานที่จะให้เกิดประสิทธิภาพได้นั้น จะต้องให้เกิดการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การวินิจฉัย และการตัดสินใจร่วมกัน ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว นอกจากนี้จะทำให้สถานศึกษาทราบถึงความต้องการของท้องถิ่น และจะต้องปรับการทำงานเข้าหากัน (เมตต์ เมตต์การุณจิต, 2547 : 48)

แนวนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการต่อการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ในการประชุมทุก ๆ ครั้งทั้งสี่ภูมิภาค ผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงศึกษาธิการ ได้บรรยายถึงแนวนโยบายที่มีต่อการจัดการศึกษาโดยครอบครัว สรุปได้ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2547 : 37)

1. หลักสำคัญอันเป็นเจตนารมณ์ประการหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษา คือ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร และสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ให้มีบทบาทร่วมเป็นผู้จัดการศึกษา นอกเหนือจากที่รัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้รูปแบบของการจัดการศึกษาต่อจากนี้ไปมีความหลากหลาย ยืดหยุ่น สอดคล้องกับความแตกต่างของผู้เรียน ตรงตามธรรมชาติของการเรียนรู้มากขึ้นที่มุ่งสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งยังเป็นไปตามการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงของโลกในวันนี้ และในอนาคต

2. รัฐบาลประกาศนโยบายไว้อย่างชัดเจนว่า จะส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกส่วนในสังคมได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาและฝึกอบรม โดยรัฐจะเป็นผู้วางระบบ นโยบายกำกับคุณภาพและมาตรฐาน การระดมทรัพยากร ตลอดจนการเตรียมความพร้อมในทุก ๆ ด้าน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

27

นิตินระดับคฤภีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เสนอแนะเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไว้ดังนี้ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2552 : 18 - 20)

1. กระทรวงศึกษาธิการ ควรกระจายอำนาจตามที่กฎหมายกำหนด มุ่งเน้นการกำกับนโยบายการพัฒนา เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน เพิ่มแผนการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของชาติให้ทัดเทียมสากล ด้านคุณภาพ เชิงการอนุรักษ์ทรัพยากร การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ เพื่อการพึ่งตนเองและการสร้างสังคมที่ดี โดยเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษามากขึ้น เพราะการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญของการเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าการศึกษาเป็นความหวังดีที่สุดของมนุษยชาติในการบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน การศึกษาจะต้องมีจุดมุ่งหมายในการเปลี่ยนทัศนคติของคนเพื่อให้มีความตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน
2. ปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษา โดยเฉพาะในด้านงบประมาณ และการบริหารงานบุคคล เพื่อเอื้อต่อการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายอย่างแท้จริง
3. ควรแก้ไของค์ประกอบของคณะอนุกรรมการครู และบุคลากรทางการศึกษา ให้สามารถป้องกันการแทรกแซงจากการเมือง โดยให้มีสัดส่วนของผู้มีคุณธรรมและความรู้เป็นที่ยอมรับของสังคม ลดการผูกอำนาจโดยข้าราชการลง และเพิ่มการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนให้มากขึ้น
4. รัฐต้องมีข้อกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนการจัดการศึกษาให้กับนักเรียนในท้องถิ่น ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับผู้นำของแต่ละท้องถิ่นจะให้ความสำคัญตามที่เห็นสมควร แต่จะต้องกำหนดไว้ในกฎหมายหรือระเบียบไว้เลยว่าจะต้องจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาเป็นสัดส่วนเท่าใดของงบประมาณทั้งหมด
5. ภาครัฐจะต้องยกย่องเชิดชูเกียรติผู้สนับสนุนการศึกษาหรือผู้มีส่วนร่วมในการศึกษาทั้งในองค์กรภาครัฐและเอกชน โดยวิธีการที่หลากหลายและเหมาะสม
6. ภาครัฐเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนา และบริหารสถานศึกษาในพื้นที่ของตน และสนับสนุนอย่างจริงจังในการพัฒนาที่ยั่งยืน
7. การเตรียมความพร้อมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถจัดการศึกษาเพิ่มมากขึ้นตามความพร้อม ความเหมาะสม และความต้องการภายในท้องถิ่น หากมององค์กรต่าง ๆ ในเชิงระบบในแง่ที่เป็นการพึ่งพาอาศัย ซึ่งกันและกันของมนุษย์ ซึ่งเป็นความเข้าใจพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน การเป็นผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้นำในการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของท้องถิ่น ย่อมมีผลกระทบโดยตรงต่อความพร้อมในการจัดการศึกษาของท้องถิ่น ให้สามารถจัด

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

28

การศึกษาได้ตามความเหมาะสม และความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ การที่ต้องพึ่งพาอาศัยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทั้งนี้ก็เพื่อพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งหลักการสันติภาพ ความมั่นคง ความพอเพียง ความเจริญเติบโตอย่างยั่งยืนนั่นเอง

8. ปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย กฎ ระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

9. กระทรวงศึกษาธิการควรให้ความสำคัญกับการทำหน้าที่ในการประสานและส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถจัดการศึกษา สอดคล้องกับนโยบาย และได้มาตรฐานการศึกษา รวมทั้งการเสนอแนะการจัดสรรงบประมาณอุดหนุนการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามมาตรา 42 โดยกระทรวงศึกษาธิการควรลดบทบาทในการปฏิบัติ เน้นการกำกับนโยบายให้มากขึ้น เพื่อจะได้มีเวลาวางแผนการพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาของชาติให้ทัดเทียมสากล และเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามาร่วมจัดการศึกษามากขึ้น

รัตนา ดวงแก้ว ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ในการเรียนรู้ของลูก ในปี พ.ศ. 2548 พบว่า (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2549 : 80 - 82)

1. การที่พ่อแม่ ผู้ปกครองตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของลูกขึ้นอยู่กับความเชื่อมั่นว่าตนเองมีความสามารถที่จะช่วยให้ลูกประสบความสำเร็จในการเรียนเป็นประเด็นหลัก และยังขึ้นอยู่กับกรณีเครือข่ายทางสังคมกับพ่อแม่ผู้ปกครองอื่น ๆ ที่มีลูกเรียนอยู่ในโรงเรียนเดียวกันด้วย การตัดสินใจนี้ไม่ค่อยเกี่ยวข้องกับพื้นฐานการศึกษาหรือทัศนคติต่อการศึกษาของผู้ปกครองมากนัก

2. พ่อแม่ ผู้ปกครองส่วนใหญ่ยังคงใช้วิธีการมีส่วนร่วมในการเรียนของลูกแบบเดิม ๆ คือกระตุ้นให้กำลังใจ สร้างแรงบันดาลใจ และส่งเสริมให้ลูกได้เรียนพิเศษด้านวิชาการจากแหล่งต่าง ๆ นอกห้องเรียน ส่วนการมีส่วนร่วมกิจกรรมด้านวิชาการกับโรงเรียนมีน้อยมาก แสดงให้เห็นว่าพ่อแม่ ผู้ปกครองคนไทยยังเห็นว่าบทบาทหน้าที่ของครอบครัวและโรงเรียนต่อการเรียนของลูกควรแยกออกจากกัน ซึ่งข้อค้นพบนี้แตกต่างกับจากข้อค้นพบในประเทศตะวันตกที่แสดงให้เห็นว่าความร่วมมือกันระหว่างบ้านและโรงเรียนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้สูงสุด จากข้อค้นพบของผู้วิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การปฏิรูปการศึกษาที่มุ่งเน้นความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียน เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของลูกจึงยังไม่ได้รับการตระหนักมากนัก

3. การกระตุ้นพ่อแม่ ผู้ปกครองให้มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง ในการให้ความช่วยเหลือการเรียนของลูกได้นั้น เกี่ยวข้องกับทัศนคติต่อการศึกษา การมีเครือข่ายทางสังคม และพื้นฐานการศึกษาของพ่อแม่ ผู้ปกครอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

29

4. ด้านพื้นฐานการศึกษาของพ่อแม่ ผู้ปกครองอาจไม่เกี่ยวข้องกับการสร้างเครือข่ายทางสังคม กล่าวคือ พ่อแม่ผู้ปกครองไม่ว่าจะมีการศึกษาในระดับใดก็สามารถสร้างเครือข่ายทางสังคมกับพ่อแม่ผู้ปกครองอื่นในโรงเรียนเดียวกันได้อย่างเข้มแข็ง อันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของลูกมากขึ้น

5. พ่อแม่ และผู้ปกครองไม่ต้องการเข้าไปก้าวก้าบบทบาทหน้าที่ของโรงเรียน นอกจากนี้ยังมีความไว้วางใจและเคารพนับถือครู ด้วยเหตุผลดังกล่าวอาจทำให้ผู้บริหารและครูไม่มีความพยายามอย่างเพียงพอในการกระตุ้นและสนับสนุนให้พ่อแม่ผู้ปกครองมีบทบาทอย่างสำคัญร่วมกับโรงเรียน

นอกจากนั้นผลการวิจัยอื่น ๆ พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่เปิดให้พ่อแม่ ผู้ปกครองเข้าไปมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียนเท่าที่ควร รวมถึงการไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ทั้งของฝ่ายพ่อแม่ และสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่อง การประเมินผลการมีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ในปี 2548 พบว่า

ปัจจัยสนับสนุน/อุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ คือ

1. สภาพทางเศรษฐกิจโดยรวมของชุมชน ถ้าชุมชนมีความพร้อมหรือมีระดับเศรษฐกิจดี จะเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมกับโรงเรียนมากกว่าชุมชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจยากจน เนื่องจากต้องทำงาน/ประกอบอาชีพ จึงเข้ามามีส่วนร่วมเฉพาะเมื่อได้รับการร้องขอจากโรงเรียน

2. คุณลักษณะของครู ผู้บริหาร และกรรมการสถานศึกษาเกี่ยวกับด้านประสิทธิภาพการทำงานในพื้นที่และอยู่ในชุมชนมานาน มีมนุษยสัมพันธ์ดี ทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

3. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในการก่อตั้งโรงเรียนเป็นปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่ง กล่าวคือ โรงเรียนที่เกิดจากความต้องการของชุมชนหรือชุมชนมีส่วนร่วมในการก่อตั้ง และโรงเรียนที่ก่อตั้งมานาน โดยเฉพาะระดับมัธยมศึกษา จะได้รับการสนับสนุนหรือการมีส่วนร่วมของชุมชนสูง

4. ด้านนโยบายรัฐ ผลจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้โรงเรียนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

ข้อจำกัดหรืออุปสรรคของการมีส่วนร่วม จากการประมวลผลการวิจัยและการระดมความคิดเห็นในประเด็น การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชนในการพัฒนาผู้เรียน พบว่า

1. การไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของทั้งฝ่ายสถานศึกษา พ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชนในการที่จะร่วมกับพัฒนาผู้เรียน โดยเฉพาะฝ่ายสถานศึกษา ซึ่งต้องเป็นฝ่ายริเริ่มดำเนินการรวมถึงการยังไม่ให้ความสำคัญเรื่องนี้เท่าที่ควร

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

30

2. วัฒนธรรมประเพณีของคนไทยซึ่งมักจะมีความเกรงใจและมีความเคารพนับถือในสถาบันการศึกษา ทำให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชนส่วนหนึ่งยังเห็นว่า การเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นการก้าวก่ายบทบาทหน้าที่ของโรงเรียน

3. ระบบการศึกษาโดยเฉพาะหลักสูตรการเรียนการสอนของไทยในช่วงที่ผ่านมาเป็นอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ชุมชน เนื่องจาก

3.1 วิธีการสอนของสถานศึกษาใช้รูปแบบวิธีการที่แข็งตัวไม่มีความหลากหลาย โดยการใช้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ใช้วิธีการสอนที่แตกต่างไปจากครูมักได้รับการปฏิเสธจากเด็ก อันเป็นผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในคุณค่าของพ่อแม่ผู้ปกครอง ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครอบครัวด้วย

3.2 การยึดติดในความหมายของการศึกษาแบบเดิม ๆ นั้นที่มองกันว่าเป็นเรื่องเฉพาะวิชาการที่ต้องเรียนรู้ได้จากสถานศึกษาเท่านั้น ทำให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชนและบุคลากรของสถานศึกษาเห็นว่าบทบาทในการพัฒนาผู้เรียนเป็นเรื่องของสถานศึกษาเท่านั้น

4. การที่ครอบครัวแตกแยกเกิดการหย่าร้างหรือไม่อบอุ่นเป็นสาเหตุสำคัญในลำดับต้น ๆ ที่ทำให้เด็กและเยาวชนมีปัญหาในการเรียนรู้

5. การเริ่มต้นให้ผู้ปกครองและชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ เช่น การแต่งตั้งให้มีตำแหน่งต่าง ๆ เช่น การเป็นกรรมการไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรม และวิถีชีวิตจึงทำให้การดำเนินงานในสถานศึกษาส่วนใหญ่ไม่ประสบความสำเร็จ

6. รัฐบาลมิได้ให้การสนับสนุนการเกิดกลไก หรือระบบการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองเหมือนกับประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะทางตะวันตกที่ได้มีการดำเนินการกันมาอย่างกว้างขวางจนประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม จนมีองค์กรเครือข่ายสนับสนุนช่วยเหลือพ่อแม่ ผู้ปกครองเกิดขึ้นอย่างมากมาย รวมถึงการดำเนินการตามสาระที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตราที่ 13 ซึ่งระบุให้บิดา มารดา หรือผู้ปกครองจะมีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์จากรัฐในการสนับสนุนให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาแก่บุตร หรือบุคคลที่อยู่ในความดูแล

ดร. สุนทรายุทธ (2551 : 549 - 554) มีความเห็นว่า องค์ประกอบหลักของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้ผู้ปกครอง ชุมชน เอกชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยทำให้สำเร็จตามเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ได้ นั้น ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ

1. สถานศึกษา โดยเฉพาะผู้บริหารจะต้องมีวิสัยทัศน์ (Vision) ยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา จะต้องเปิดใจกว้าง และคิดว่าสถานศึกษาไม่ใช่แหล่งความรู้เพียงแห่งเดียว แต่ความรู้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

31

ที่อยู่รอบสถานศึกษานั้นยังมีอีกมากมาย การยอมรับว่าภูมิปัญญาชาวบ้านนั้นมีคุณค่า จะเป็นหนทางที่จะทำให้สถานศึกษาเปิดรับการบูรณาการระหว่างภูมิความรู้ของสถานศึกษา และภูมิความรู้จากชาวบ้าน เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

2. คณะกรรมการสถานศึกษา เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย ดังนั้นคณะกรรมการสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ถ้าหากได้คณะกรรมการสถานศึกษาที่มีคุณภาพ จะมีส่วนผลักดันให้การมีส่วนร่วมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การเรียนการสอน ในการจัดการเรียนการสอนเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่จะต้องมีความพร้อมในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นบุคลากร อุปกรณ์ อาคาร สถานที่ เพื่อให้เด็กได้เรียนอย่างเหมาะสม สำหรับกระบวนการเรียนรู้ จะต้องให้เด็กทุกคน มีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สถานศึกษาจะต้องร่วมกับภาคเอกชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและวิทยาการต่างๆ

4. หลักสูตร ถือเป็นเป้าหมายของการศึกษา หลักสูตรจะต้องได้มาตรฐานสากล ทั้งนี้กระทรวงศึกษาธิการ สถานศึกษา ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้ร่วมกันพัฒนา นอกจากนี้การวัดผลจะต้องเที่ยงตรง และมีความเชื่อมั่นสูงตลอดใช้จนถึงเทคโนโลยีที่ทันสมัยจึงจะสอดคล้องกับการเรียนการสอน หลักสูตรที่ดีจะต้องมีความยืดหยุ่น สามารถเทียบโอนผลการเรียนได้ การจัดทำหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับภูมิปัญญาของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

จากการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาของคณะกรรมการวิจัยกรมสามัญศึกษา ได้สรุปข้อคิดเห็นของบุคคลกลุ่มต่างๆ ไว้ 4 ประเด็น ดังต่อไปนี้ (กรมสามัญศึกษา. 2542 : 98 - 100)

1. ประเด็นการมีส่วนร่วม ซึ่งเกี่ยวกับแนวการจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่าภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนดนโยบาย การวางแผนการร่วมแสดงความคิดเห็น การร่วมประชุม การออกเสียงเลือกตั้งคณะกรรมการ และการร่วมเป็นคณะกรรมการทุกประเด็นอยู่ในระดับน้อย ความต้องการในการมีส่วนร่วมทุกประเด็นอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะเรื่องการวางแผนทางการจัดการศึกษา ผู้แทนชุมชนและผู้ปกครองต้องการเข้ามามีส่วนร่วมสูงกว่ากลุ่มอื่น สำหรับความเป็นไปได้อยู่ในระดับค่อนข้างมากถึงมาก

2. ประเด็นการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา พิจารณาจากการร่วมเป็นคณะกรรมการ โรงเรียน การร่วมตัดสินใจจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น การร่วมเป็นสมาชิกของกิจกรรมระหว่างชุมชนกับโรงเรียน การร่วมรณรงค์ประชาสัมพันธ์โครงการต่างๆ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

32

การร่วมประเมินผลการปฏิบัติงานครู และผู้บริหารโรงเรียน การร่วมมือดูแลพฤติกรรมนักเรียน การร่วมกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยพบว่าสภาพปัจจุบันมีส่วนร่วมน้อยทุกกิจกรรม ยกเว้นการร่วมมือดูแลพฤติกรรมนักเรียนที่ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ครู – อาจารย์ โรงเรียน มัธยมศึกษา ผู้ปกครองและผู้แทนชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียง โรงเรียนมัธยมศึกษา ที่มีความคิดเห็นว่ายู่ในระดับมาก ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนอยู่ในระดับมากยกเว้นการร่วมตัดสินใจ การจัดหลักสูตรท้องถิ่น และการร่วมประเมินผลการปฏิบัติงานของครูและผู้บริหารโรงเรียน ที่ผู้อำนวยการสามัญศึกษาจังหวัด และผู้บริหารโรงเรียนมัศึกษามีความคิดเห็นว่า ชุมชนต้องการเข้ามามีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย สำหรับความเป็นไปได้ที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมทุกกลุ่ม มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก

3. ประเด็นของการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการระดมทรัพยากรบุคคล และทรัพยากรอื่นๆ เพื่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา พิจารณาจากการร่วมเป็นวิทยากรการเป็นเครือข่าย แหล่งวิทยากรท้องถิ่น การร่วมมือดูแลพฤติกรรมนักเรียน การสนับสนุนเงินบริจาควัสดุ ที่ดินและสิ่งก่อสร้าง การชักชวนผู้อื่นให้สนับสนุนโรงเรียน การร่วมก่อตั้งกองทุนเพื่อการศึกษา การรวมกลุ่มเพื่อเรียนรู้สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองละชุมชน พบว่า ทุกกลุ่มเห็นสอดคล้องกันว่า ในสภาพปัจจุบัน การมีส่วนร่วมของชุมชนอยู่ในระดับน้อย ยกเว้นการร่วมมือดูแลพฤติกรรมนักเรียน ที่ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ครู - อาจารย์ โรงเรียนมัธยมศึกษา ผู้ปกครองและผู้แทนชุมชนที่อาศัยอยู่ในระดับมาก ส่วนความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก และมีความเป็นไปได้ในการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก ยกเว้นผู้อำนวยการสามัญศึกษาจังหวัด ที่มีความคิดเห็นว่ามีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก

4. ประเด็นการมีส่วนร่วมในภาพรวม เกี่ยวกับกิจกรรมที่โรงเรียนจัดเตรียมปฏิบัติและร่วมมือกับชุมชน พิจารณาจากการให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน การร่วมกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น การให้บริการข่าวสารข้อมูลแก่ชุมชน การให้บริการส่งเสริมอาชีพแก่ชุมชน การให้บริการส่งเสริมสุขภาพอนามัยแก่ชุมชน การให้บริการด้านวิชาการ และการให้บริการด้านอาคาร สถานที่ วัสดุ ครุภัณฑ์ และการรวมกลุ่มเพื่อเรียนรู้สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและชุมชน พบว่าทุกกลุ่มมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ในสภาพปัจจุบันโรงเรียนจัดเตรียมปฏิบัติ และร่วมมือกับชุมชนในกิจกรรมต่างๆ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อย แต่มีกิจกรรมที่โรงเรียนจัดเตรียมปฏิบัติ และร่วมมือกับชุมชนอยู่ในระดับมากใน 4 กิจกรรม ได้แก่

- 4.1 ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน
- 4.2 การจัดกิจกรรมเพื่อชุมชน
- 4.3 การร่วมกิจกรรมประเพณีท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

33

4.4 การให้บริการข่าวสารข้อมูล มีความเป็นไปได้มากที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วม ยกเว้นการจัดเวทีชาวบ้าน และการระดมความคิดเพื่อสร้างพลังความคิด สำหรับการพัฒนาศึกษา ที่มีความคิดเห็นว่ามีความเป็นไปได้อยู่ในระดับน้อย

ประกอบ คุณารักษ์ (2544 : 146) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับสภาพความพร้อมของหน่วยงานทางการศึกษา ต่อการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่าหน่วยงานดังกล่าวมีความพร้อมเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาค่อนข้างมาก ทั้งในด้านองค์ประกอบหลัก ได้แก่ การปฏิรูประบบบริหารและการจัดการ การปฏิรูปหลักสูตรการปฏิรูปการเรียนการสอน การพัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านยุทธศาสตร์ได้แก่ การกระจายอำนาจ การใช้แผนยุทธศาสตร์ การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การประกันคุณภาพการศึกษา และการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง แต่มีข้อสังเกตว่า เรื่องการใช้ยุทธศาสตร์ในการดำเนินการกับเรื่องส่งเสริมการมีส่วนร่วมจะมีความพร้อมน้อยกว่าเรื่องอื่นเล็กน้อย เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแล้ว พบว่าในเรื่องความรู้ความเข้าใจ มีความแตกต่างกันในบางเรื่องที่สำคัญ ได้แก่ การกระจายอำนาจ การใช้แผนยุทธศาสตร์ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชีระ รุณเจริญ (2543 : 136) ที่พบว่า การกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษา โดยให้คณะกรรมการสถานศึกษาพื้นฐานเป็นองค์คณะบุคคลมีส่วนร่วม นั้น ยังไม่สามารถทำได้มากนัก ทั้งนี้เพราะแนวคิดตามวัฒนธรรมการปฏิบัติเดิม ความรู้ ความสามารถ และความชัดเจนในอำนาจหน้าที่ รวมทั้งศักยภาพอื่นยังไม่มากพอ โดยเฉพาะในโรงเรียนที่ห่างไกล โรงเรียนหลายแห่งเริ่มอยากได้แนวคิด หรือสมองจากคณะกรรมการโรงเรียนมากกว่าความช่วยเหลือด้านการเงิน

พยอม วงศ์สารศรี (2548 : 257 – 258) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการทำงานต่างๆ ที่จะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกันทำงาน ซึ่งวิธีการทำงานเป็นทีมนี้เป็นวิธีหนึ่งที่เกิดจากพื้นฐานความเชื่อว่า มนุษย์มีความสามารถเฉพาะที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคล โดยถ้า นำมนุษย์เหล่านั้นมารวมกันก็จะประกอบด้วยบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถที่หลากหลาย โดยมีการแบ่งงาน การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ การจัดระบบสื่อสารที่เหมาะสม ทำให้งานนั้น บรรลุมุ่งหมายและก่อให้เกิดประสิทธิภาพอย่างดียิ่ง โดยกระบวนการในการสร้างทีมงานนี้มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การประชุมอภิปรายและทำความเข้าใจเกี่ยวกับภารกิจของทีมเป้าหมาย ระยะเวลาการทำงาน และลักษณะของงานที่จะต้องรับผิดชอบ
2. อภิปรายความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก ได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของแผนกจัดระบบงาน ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ของระบบ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

34

3. พัฒนากลไกการติดต่อสื่อสารภายในทีมให้มีประสิทธิภาพ

4. ดำเนินการวางแผนพัฒนาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับงานให้แก่สมาชิกในทีมรวมทั้ง การละลายพฤติกรรม การยอมรับและเคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

5. ประชุมติดตามผลการทำงานเป็นทีมอย่างต่อเนื่อง เพื่อแก้ไขปัญหาได้รวดเร็ว

จากแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา สรุปได้ว่า ในปัจจุบันสังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงมาก การแข่งขันจึงเกิดขึ้น เพราะต่างต้องทำงานช่วยเหลือตนเองและครอบครัวให้อยู่รอด ไม่มีเวลาทำประโยชน์ให้กับสังคม ทำให้เกิดช่องว่างระหว่าง สถานศึกษากับชุมชน จึงมีแนวคิดที่จะนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยชุมชนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ปัญหา หาแนวทางแก้ไขปัญหา และตัดสินใจร่วมกัน ทำให้ การจัดการศึกษาประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ

1.6 แนวคิดการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดในการ ปกครองของประเทศ (“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ,” 2550 : 15 - 23) ได้ให้ ความสำคัญของการจัดการศึกษาไว้หลายมาตรา ดังนี้

มาตรา 49 บัญญัติว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่ รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้ อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการ ศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษา ทางเลือกของประชาชนการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครอง และส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ

มาตรา 50 บัญญัติว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ การศึกษาอบรม การเรียน การสอน การวิจัย และการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการ ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัด ต่อหน้าที่ของพลเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

มาตรา 80 บัญญัติว่า รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม (1) คุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน สนับสนุนการอบรมเลี้ยงดูและ ให้การศึกษาปฐมวัยส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็น ปึกแผ่นของสถาบันครอบครัว และชุมชน รวมทั้งต้องสงเคราะห์และจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้ ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพและผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและพึ่งพา ตนเองได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

35

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545, ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทในการจัดการศึกษาของประเทศนั้น ได้กำหนดหลักการจัดการศึกษามาตราต่าง ๆ ไว้ดังนี้ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542..., 2542 : 3-13)

มาตรา 6 บัญญัติว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

มาตรา 9 (2) บัญญัติว่า มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรา 18 (1) บัญญัติว่า สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ของสถาบันศาสนา ศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของเด็กพิการและเด็กซึ่งมีความต้องการพิเศษ หรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เรียกชื่ออย่างอื่น

มาตรา 41 บัญญัติว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น

มาตรา 42 บัญญัติว่า ให้กระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมีหน้าที่ในการประสานและส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถจัดการศึกษา สอดคล้องกับนโยบายและได้มาตรฐานการศึกษารวมทั้งการเสนอแนะการจัดสรรงบประมาณอุดหนุนการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พุทธศักราช 2537 ในมาตรา 67 ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายขององค์การบริหารส่วนตำบล ได้กำหนดหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ดังต่อไปนี้ (5) ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และ (6) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. 2537 : 26)

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 หมวดที่ 2 เรื่องการกำหนดอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะ มาตรา 16 บัญญัติว่า ให้เทศบาล เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ดังนี้ (9) การจัดการศึกษา (10) การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. 2542 : 5 - 6)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดตั้งขึ้นเพื่อให้มีหน้าที่จัดบริการสาธารณะ (Public service) ให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานที่มีความเกี่ยวข้องกับใกล้ชิดกับประชาชนใน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

36

เขตบริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ บริการสาธารณะด้านการศึกษาเป็นภารกิจสำคัญประการหนึ่งที่กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดดำเนินการ โดยได้มีการกำหนดภารกิจจัดการศึกษาไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยหลักการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น มีลักษณะเช่นเดียวกับการจัดการศึกษาของรัฐ เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษา หลักการในการจัดการศึกษาต้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง หลักการที่สำคัญได้แก่ (สำนักคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. 2549 : 3 - 9)

1. การจัดการศึกษาต้องยึดหลัก เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน โดยให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง
2. การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
3. ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

แนวทางการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 กำหนดหลักการสำคัญไว้ในมาตรา 8 ได้ 3 ประการ คือ การศึกษาตลอดชีวิต การมีส่วนร่วม และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ประเด็นการมีส่วนร่วมนั้นได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของสังคมในการจัดการศึกษา ซึ่งแสดงออกได้หลายลักษณะ เช่น ร่วมเป็นกรรมการร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมสนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษา ร่วมสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาไปตามเป้าหมาย (ปรัชญา เวสารัชช. 2545 : 32)

หลักการสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา คือ การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาโดยเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการศึกษา ดังบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 กำหนดหลักการปฏิรูปการศึกษาที่สำคัญ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2550 : 1)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

37

1. มีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ ได้แก่ ความเป็นเอกภาพในการกำหนดนโยบายในการจัดการศึกษา มีมาตรฐานและทิศทางในการจัดการศึกษาเหมือนกัน โดยส่วนกลางจะกำหนดนโยบาย ให้คำปรึกษา ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษา
2. มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาไปสู่คณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาโดยตรง ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป โดยให้คณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง
3. ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษาเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคล ชุมชน สถาบันสังคมต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยมีการระดมทรัพยากรต่าง ๆ จากทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือแก้ไขปัญหาหรือหาแนวทางการพัฒนาการศึกษา เช่น ความคิด ความรู้ ความสามารถ แรงงาน เงินทุน วัสดุ และอื่น ๆ เป็นต้น

กระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา การจัดการศึกษาจะเน้นการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคเอกชน เพื่อให้การศึกษาสร้างคนและสร้างความรู้สู่สังคมคุณธรรม คุณภาพ สมรรถภาพ และประสิทธิภาพ และนโยบายนั้นคือ การศึกษาจะเป็นการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนและเอกชนถือเป็นนโยบายสำคัญที่จะขับเคลื่อนไปสู่การศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมที่ให้เกิดสัมฤทธิ์ผล สำหรับการมีส่วนร่วมของบุคคล เอกชน ประชาชน และท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาและนโยบายของรัฐบาลที่เน้นการกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการและเพิ่มโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม

การพัฒนาคนและชุมชนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ปัญหาการจัดการศึกษาในปัจจุบันที่เกิดขึ้นสะท้อนว่าเรายังจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาคน และชุมชนได้ไม่ดีพอ ขณะเดียวกันปัญหาเหล่านี้ก็ยิ่งทำให้การจัดการศึกษาทำให้ได้ได้ยากยิ่งขึ้น ผู้บริหาร ครูอาจารย์ ต้องตระหนักถึงปัญหาทางเศรษฐกิจสังคมด้วย จึงจะสามารถคิดและจัดการศึกษาได้อย่างถูกต้องเพิ่มขึ้น ในขณะที่ข้อมูลเชิงวิชาการต่างชี้ตรงกันถึงความสำคัญอย่างยิ่งของการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กในช่วงอายุ 3 - 5 ปีว่ามีผลต่อทั้งความสำเร็จในการเรียนในระดับประถมศึกษา และต่อพัฒนาการในระยะยาวของเด็ก แต่ในกรณีของประเทศไทยกลับยังมีเด็กจำนวนมากที่ขาดโอกาสในเรื่องนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

38

การสำรวจสถานการณ์เด็กในประเทศไทย ช่วงตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2548 ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ.2549 พบว่า เด็กไทยที่มีโอกาสเข้าเรียนอนุบาลเตรียมความพร้อมมีเพียงร้อยละ 60 ซึ่งเท่ากับว่า เด็กที่ไม่ได้เข้าเรียนอนุบาลเพื่อเตรียมความพร้อมถึงเกือบร้อยละ 40 สภาพดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อปัญหาในการเรียนของเด็กนักเรียนประถมศึกษาว่า อัตราการจบชั้น ป.6 ยังคงต่ำคือ มีเพียงร้อยละ 86.8 ของเด็กที่เข้าเรียนชั้น ป.1 ที่สามารถเรียนจนจบชั้น ป.6 ได้ตามเวลา ซึ่งหมายถึงมีเด็กถึงราว ร้อยละ 14 หรือกว่า 800,000 คน ที่มีปัญหาขาดความพร้อมในการเรียนและนำไปสู่ปัญหาการสอบ ตกซ้ำชั้น และการออกกลางคัน (วิทยากร เชียงกูล. 2552 : 8 , 92)

นักจิตวิทยาและนายแพทย์ได้ให้ความเห็นว่าเด็กระดับอายุ 4 - 5 ปี ถือเป็นระยะที่สมองกำลังเจริญเติบโตอย่างดีและรวดเร็ว มีความสำคัญเป็นพื้นฐานสำหรับการเติบโตขั้นต่อไปเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งหมายความว่าเด็กในระดับนี้ควรได้รับการศึกษาทุกคน และควรได้เข้าอยู่ในโรงเรียนอนุบาลหรือศูนย์เด็กเล็ก เพื่อจะได้พบปะ กระทำกิจกรรม และเล่นกับเด็กอื่น ๆ ในวัยเดียวกัน ตามทฤษฎีจิตวิทยาการศึกษา คือ ให้มีอันตรกิริยากับเด็กรุ่นเดียวกันภายใต้การดูแล แนะนำ และวิธีการของครู เพื่อให้สมองและร่างกายได้เติบโตเป็นพื้นฐานอย่างดีในขั้นต่อไป ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด (สาโรช บัวศรี. 2552 : 248) การจัดการศึกษานั้น เพื่อยกระดับมาตรฐานการอ่านออกเขียนได้ การคิดเลขเป็น และทักษะความรู้ทางวิชาการอื่น เป็นประโยชน์สำหรับความสำเร็จและวิถีชีวิตที่ดีสำหรับผู้เรียน แต่สิ่งเหล่านี้ยังไม่เพียงพอ การศึกษามีความหมายกว้างใหญ่ลึกซึ้งมากกว่าความรู้ และทักษะเฉพาะทางที่เราวัดผลได้ด้วย การสอบ ประโยชน์หลายอย่างที่เด็กและเยาวชนจะได้รับจากการศึกษาที่ดีเป็นสมบัติที่มองไม่เห็นที่อยู่ภายในจิตใจของเรา ไม่ได้อยู่บนกระดาษคำตอบ ประโยชน์เหล่านี้อาจจะวัดผลตรงไปตรงมาได้ยาก เช่น ความรักในการอ่าน การใฝ่การเรียนรู้ การรู้วิธีเรียนต่อ การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประยุกต์ใช้เป็น การมีความฉลาดทางสังคมและอารมณ์ การมีคุณธรรมจริยธรรม มีจิตสำนึกเป็นพลเมืองที่ตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ในการช่วยพัฒนาระบบประชาธิปไตย (วิทยากร เชียงกูล. 2552 : 146)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. 2547ก : 3 - 7) ได้กำหนดให้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคน จึงต้องมีการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญสาระสำคัญ คือ มุ่งเน้นให้มีการปฏิรูประบบบริหารและการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยให้มีเอกภาพในเชิงนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมให้เอกชนร่วมจัดการศึกษา และให้มีอิสระในการบริหารจัดการภายใต้การกำกับดูแลจากรัฐ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

39

นโยบายของรัฐบาลได้แสดงเจตนารมณ์ที่จะปฏิรูปการศึกษา เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาาระบบเศรษฐกิจให้คนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสเท่าเทียมกันที่จะเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และมีปัญญาเป็นทุนไว้สร้างงานและสร้างรายได้ นำประเทศให้อยู่รอดจากระบบเศรษฐกิจและสังคมที่ผันแปรอยู่ตลอดเวลา โดยยึดหลักว่าการศึกษารสร้างคน สร้างงาน และสร้างชาติ

การจัดการศึกษาของท้องถิ่น มีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยทำหน้าที่ประสานส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาท้องถิ่น เป็นการดำเนินการตามแนวคิดเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัย กำหนดให้เด็กปฐมวัยได้รับการส่งเสริมพัฒนาการและเตรียมความพร้อมทางร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และลักษณะนิสัยให้เป็นอย่างดีถูกต้องตามหลักวิชาการเต็มตามศักยภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัย และมีความพร้อมที่จะเข้ารับการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การเริ่มต้นเป็นจุดสำคัญของงานทุกชนิด ในงานแห่งชีวิตจุดเริ่มต้น คือการเริ่มชีวิตในเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในหมู่นักจิตวิทยาและนักการศึกษาว่าเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุ 5 ขวบ เป็นช่วงที่สำคัญช่วงหนึ่งของชีวิตที่สมองมีการเจริญเติบโตมากกว่าทุก ๆ ช่วงอายุ และเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการปูพื้นฐาน ทักษะต่าง ๆ ให้แก่เด็ก เพื่อมีความพร้อมในการที่จะพัฒนาในระดับต่อไป การจัดการศึกษาปฐมวัย พัฒนาขึ้นมาโดยมีแนวคิดต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก พัฒนาการของมนุษย์เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวมนุษย์เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิต่อเนื่องไปจนตลอดชีวิต ครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญาและลักษณะนิสัยจะมีความสัมพันธ์และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับ ขั้นตอนต่อไปพร้อมกันทุกด้าน เด็กแต่ละคนจะเติบโตและมีลักษณะการพัฒนารแตกต่างกันไปตามวัย ซึ่งบ่งบอกถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแต่ละวัยเริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึงอายุ 5 ขวบ

พัฒนาการแต่ละด้านมีทฤษฎีเฉพาะอธิบายไว้และสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเด็ก เช่น ทฤษฎีพัฒนาการทางร่างกายที่อธิบายการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กว่ามีลักษณะต่อเนื่องเป็นตามลำดับขั้น เด็กจะพัฒนาไปถึงขั้นใดจะต้องเกิดวุฒิภาวะของความสามารถขั้นนั้นก่อน เช่น ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาอธิบายว่า เด็กเกิดมาพร้อมวุฒิภาวะซึ่งจะพัฒนาขึ้นตามอายุ ประสบการณ์ ถิ่นอาศัยทางสังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ดังนั้น แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก จึงเป็นเสมือนเป็นแนวทางให้ผู้สอน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าใจเด็ก สามารถอบรมเลี้ยงดูและจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัยและความแตกต่างของแต่ละบุคคลเพื่อส่งเสริมให้เด็กพัฒนาจนบรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการได้ชัดเจนขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

2. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ การเรียนรู้ของมนุษย์มีผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ที่ได้รับ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกิดขึ้นจากกระบวนการที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล และสิ่งแวดล้อมรอบตัว ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก และเนื่องจากการเรียนรู้เป็นพื้นฐานของพัฒนาการในระดับที่สูงขึ้น และเด็กมีการเรียนรู้ตามธรรมชาติตั้งแต่เกิดก่อนจะเข้าสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรจึงยึดแนวคิดที่จะให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงด้วยตัวเองเด็กเองในสภาพแวดล้อมที่เป็นอิสระเอื้อต่อการเรียนรู้ โดยมีผู้ใหญ่เป็นแบบอย่างที่ดีมีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคน

3. แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นของเด็ก การเล่นถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญในชีวิตของเด็กทุกคน เด็กจะรู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลิน ได้สังเกต มีโอกาสทดลองสร้างสรรค์แก้ปัญหา และค้นพบด้วยตนเองซึ่งมีอิทธิพล และมีผลต่อการเจริญเติบโต ช่วยพัฒนาร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาและลักษณะนิสัย เด็กจะรู้จักการเรียนรู้ความเป็นอยู่ของผู้อื่น สร้างความสัมพันธ์อยู่ร่วมกับผู้อื่นรวมถึงธรรมชาติรอบตัว ดังนั้น ในการจัดหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย จึงถือการเล่นอย่างมีจุดหมายเป็นหัวใจสำคัญของการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก

4. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคม บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่หรือแวดล้อมตัวเด็ก ทำให้เด็กแต่ละคนแตกต่างกัน หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ถือว่า ผู้สอนจำเป็นต้องเข้าใจและยอมรับว่า วัฒนธรรมและสังคมที่แวดล้อมตัวเด็กมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคนผู้สอนควรต้องเรียนรู้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของเด็กที่ตนรับผิดชอบ เพื่อช่วยให้เด็กได้พัฒนาเกิดการเรียนรู้ และอยู่ในกลุ่มคนที่มาจากพื้นฐานเหมือนหรือต่างจากตนได้อย่างมีความสุข

จากแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สรุปได้ว่าการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยนี้มีความสำคัญมาก สำหรับการพัฒนาการทางสมองของเด็กและวางพื้นฐานการเรียนรู้ การศึกษาในระดับนี้ควรเป็นการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น โดยการส่งเสริมให้ชุมชนหรือองค์กรในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับนี้ควบคู่ไปด้วย นอกจากนี้รัฐควรมีบทบาทโดยตรงหรือมีส่วนร่วม โดยการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้ทั่วถึง มีคุณภาพ และได้มาตรฐานเท่าเทียมกัน

1.7 แนวคิดการพัฒนาแนวทางการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

บริบทการจัดการศึกษาของประเทศไทย โครงการการศึกษาไทยครอบคลุมการศึกษาในระบบและนอกระบบ โรงเรียน โดยได้กล่าวต่ออีกว่า ระดับก่อนประถมศึกษาอยู่ในรูปของโรงเรียน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

41

อนุบาล ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นการศึกษาแบบไม่บังคับมีจุดมุ่งหมาย เพื่อส่งเสริมหรือเตรียมความพร้อมของเด็กเล็กก่อนเข้าสู่การศึกษาในระดับประถมศึกษา โดยผู้เรียนในระดับนี้มีช่วงอายุระหว่าง 3 - 5 ปี (สำนักงานนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม. 2543 : 1)

วิทยากร เชียงกูล (2552 : 149) มีความเห็นว่า เด็กที่มีความสุขจะเรียนและสอบได้ดีกว่าเด็กที่ไม่ค่อยมีความสุขด้วยเหตุผลนานัปการ พวกเขาจะกระตือรือร้นมากกว่า มีความมานะอดทนมากกว่า มีความคิดสร้างสรรค์มากกว่า มีสมาธิมากกว่า และเข้ากับทั้งเพื่อนและครูได้ดีกว่า ดังนั้นพ่อแม่และครูจะถือเป็นเป้าหมายสำคัญที่จะทำให้เด็กมีความสุขทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550 : 2) ได้ระบุไว้ว่า การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น โดยให้องค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษา มีส่วนร่วมในลักษณะรูปแบบคณะกรรมการ หรืออาจมีส่วนร่วมในลักษณะการวางแผน การดำเนินกิจกรรม การใช้ประโยชน์ เป็นต้น

นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ยังได้กำหนดสาระเพื่อเป็นแนวทางการมีส่วนร่วมไว้หลายประการ เช่น หมวด 4 เรื่องแนวทางจัดการศึกษา ได้ระบุให้สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ และให้มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ มาตรา 24 (6) และในมาตรา 13 ได้กำหนดให้บิดา มารดา หรือผู้ปกครองมีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์จากรัฐในการสนับสนุนให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดู และการให้การศึกษาแก่บุตรหรือบุคคลที่อยู่ในความดูแล (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2549 : 77)

วิชิต นันทสุวรรณ และจ่านงค์ แรกพิณีจ (2541 : 46 - 47) สรุปแนวทางการให้ชุมชนมีส่วนร่วมได้ 5 ขั้นตอน ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมคิด ริเริ่ม และตัดสินใจ หมายถึง การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ แล้วร่วมตัดสินใจทั้งช่วงเริ่มต้น ช่วงวางแผน และช่วงปฏิบัติตามแผน
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน หมายถึง การกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ กำหนดวิธีการ และแนวทางการดำเนินงาน
3. การมีส่วนร่วมดำเนินการหรือร่วมปฏิบัติ หมายถึง การทำประโยชน์ให้กับงานทั้งช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ แรงงานหรือโดยการบริหารงาน การประสานงาน และขอความช่วยเหลือ

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง การประเมินว่าในการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ ทั้งการประเมินผลความก้าวหน้า และประเมินผล สรุปรวบยอด โดยการสังเกตจากความชอบและความคาดหวัง ซึ่งมีอิทธิพลสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมบุคคลได้

5. การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากการจัดการศึกษาของโรงเรียน หมายถึง การรับผลประโยชน์ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มทั้งทางบวกและทางลบ

ปาริชาติ วัลย์เสถียร และคณะ (2543 : 143) ได้นำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนมี 5 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา พร้อมทั้งลำดับความสำคัญของปัญหานั้นว่ามีความสำคัญและจำเป็นอย่างไรสำหรับผู้มีส่วนได้เสีย เนื่องจากเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง

2. การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์หาสาเหตุ ตลอดจนที่มาของปัญหาทั้งนี้เพราะปัญหาเป็นผลเบื้องต้นปลายจากเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาเบื้องต้น การค้นหาต้นตอของเหตุย่อมง่ายต่อการดำเนินการในการแก้ปัญหานั้น ๆ

3. การมีส่วนร่วมในการพิจารณาเลือกและการวางแผนในการแก้ปัญหานั้น

4. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแผนที่กำหนดขึ้น

5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล วิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและปัจจัยต่าง ๆ

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2545 : 21) ได้กำหนดว่าแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนมี 5 ขั้นตอน คือ

1. การร่วมในการวางแผน (Participation in planning) คือ การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา กำหนดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดแนวทางดำเนินการติดตาม ประเมินผล และตัดสินใจ

2. การร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Participation in implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากรและการประสานความร่วมมือ

3. การร่วมในการใช้ประโยชน์ (Participation in utilization) คือ การนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งตนเองและควบคุมทางสังคม

4. การร่วมในการได้รับประโยชน์ (Participation in benefit sharing) คือ การแจกจ่ายผลประโยชน์การพัฒนาอย่างยุติธรรม

5. การร่วมในการประเมินผล (Participation in evaluation) เพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้ทราบถึงปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ เพื่อร่วมกันดำเนินการหาทางแก้ไขต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

43

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (2549 : 4) ได้สรุปแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนว่ามี 5 ขั้นตอน คือ

1. การระดมความคิด คือ การคิดค้นและวิเคราะห์ปัญหาาร่วมกันในลักษณะของการร่วมคิด มิใช่จากฝ่ายหนึ่งฝ่ายเดียว บนพื้นฐานความศรัทธาว่าทุกคนที่เข้ามามีส่วนร่วมนั้นมีศักยภาพ
2. การวางแผน คือ นำสิ่งที่ร่วมกันคิดมากำหนดเป็นแผนปฏิบัติการร่วมกัน ด้วยการระดมทรัพยากรจากทุกฝ่าย (คน สิ่งของ งบประมาณ เวลา ฯลฯ)
3. การลงมือทำ คือการนำแผนงานที่ได้ไปร่วมกันทำหรือแบ่งงานกันรับผิดชอบเพื่อให้เป็นไปตามแผนหรือเป้าหมายที่วางไว้
4. การติดตามประเมินผล คือ ร่วมกันติดตามผลงานที่ทำ และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงาน ร่วมกันคิดพัฒนาปรับปรุงให้งานดีขึ้น
5. การรับประโยชน์ร่วมกัน ทั้งผลประโยชน์ทางรูปธรรมที่ต้องการให้เกิดตามกิจกรรมกิจกรรมที่ทำนั้น และผลประโยชน์โดยอ้อม แต่มีความสำคัญมาก คือ การเรียนรู้จากการร่วมคิดร่วมทำ และความสัมพันธ์ระหว่างภาคีที่พัฒนาไปสู่การมีส่วนร่วมที่สมานฉันท์ เสมอภาค และเอื้ออาทรกันมากขึ้นเป็นลำดับ

ดร. สุนทรายุทธ (2551 : 541 - 542) ได้สรุปแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) กระบวนการตัดสินใจนั้นประการแรกสุดคือ การกำหนดความต้องการ และจัดลำดับความสำคัญแบ่งเป็นการตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation) ในส่วนนี้ได้มาจากคำถามที่ว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร และการประสานงาน เป็นต้น
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) นอกจากพิจารณาถึงผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและคุณภาพแล้ว ซึ่งต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) สิ่งสำคัญจะต้องสังเกต คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectations) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆ ได้

โกวิทย์ พวงงาม (2549 : 32 - 33) ได้สรุปแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ดังนี้

1. การร่วมคิด
 - 1.1 การร่วมคิดสร้างวิสัยทัศน์ของท้องถิ่นกลุ่มองค์กรในท้องถิ่น ร่วมคิดว่าภาพความสำเร็จของท้องถิ่น ที่ควรจะเกิดขึ้นในอนาคต ภายใต้ข้อมูลพื้นฐานของท้องถิ่น ภายใต้ทิศทาง

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

การพัฒนาประเทศของโลก การจัดให้มีกิจกรรมสร้างวิสัยทัศน์จะช่วยให้เกิดการสร้างจิตสำนึกในการร่วมกันปฏิบัติงานพัฒนาท้องถิ่น เพราะการสร้างวิสัยทัศน์ต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครองสาธารณสุข การศึกษา จะทำให้คนเห็นปัญหาของท้องถิ่น เห็นความจำเป็นที่ต้องแก้ปัญหา เห็นความจำเป็นที่ต้องรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ปัญหาการร่วมกันสร้างวิสัยทัศน์ เปรียบเสมือนการตั้งปณิธานร่วมกันว่า เราต้องการให้เกิดอะไรขึ้นบ้างในท้องถิ่น ขณะนี้ท้องถิ่น ของเราอยู่ในระดับใด จะก้าวไปสู่ความฝันตามวิสัยทัศน์ต้องทำอะไรบ้าง

1.2 การร่วมคิดวางยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น จะทำให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อสร้างพลังความเข้มแข็งของคนในชุมชนจะมียุทธศาสตร์อย่างใดบ้าง ยุทธศาสตร์ หมายถึง วิธีการทำงานให้ได้ผลตามความต้องการที่กำหนด ซึ่งมีด้วยกันหลากหลายวิธี แต่วิธีใดจะดีที่สุดการคิดยุทธศาสตร์ว่าทำอย่างไร คนจึงจะเกิดการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาท้องถิ่นกันได้อย่างยั่งยืน จะทำอย่างไรให้เกิดกิจกรรมที่ปฏิบัติด้วยกันระหว่างองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่น ตรงนี้ต้องมาคิดร่วมกัน เช่นเดียวกับการคิดวิสัยทัศน์

2. การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน

หลังจากได้คิดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ที่จะทำให้อำเภอท้องถิ่นมีการพัฒนาไปถึงวิสัยทัศน์ที่กำหนดร่วมกันไว้แล้วนั้น จะต้องมีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกันของคนในองค์กรต่าง ๆ ที่รวมกลุ่มกันขึ้นในแผนการดำเนินงานนั้นอาจจะมีโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องดำเนินการเพื่อเป็นการแก้ปัญหาของท้องถิ่น เป็นการพัฒนาเพื่ออนาคตการวางแผนจะช่วยให้เกิดระบบการจัดการของประชาชนท้องถิ่น เพราะในแผนได้ระบุว่ามีกิจกรรมใดบ้างที่ต้องปฏิบัติ ใครเป็นผู้รับผิดชอบใช้งบประมาณหรือทรัพยากรอะไรจากที่ใด ปฏิบัติในช่วงเวลาใด การคิดวางแผนร่วมกันเป็นการกระจายอำนาจการตัดสินใจของสมาชิกในกลุ่มที่ได้แสดงความคิดเห็นร่วมกันแต่ต้น การปฏิบัติกิจกรรมตามแผนจึงเป็นไปได้เป็นอย่างดี การวางแผนช่วยให้เกิดระบบการจัดการของประชาคมท้องถิ่น เพราะทำให้สามารถปฏิบัติงานได้ตามแผนที่คิดร่วมกัน มีกระบวนการติดตามผลประเมินผลการทำงานของกลุ่มประชาคมท้องถิ่น ซึ่งทำให้รู้ว่าปัญหาการทำงานกลุ่มอยู่ที่ใด ควรแก้ไขอย่างไร ทำให้ประชาคมท้องถิ่นมีความเข้มแข็งและปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่อง จนส่งผลให้เกิดการพัฒนาของท้องถิ่น

3. ร่วมปฏิบัติ

เป็นการรวมคนในกลุ่มต่าง ๆ ให้ทำงานร่วมกันตามแผนที่วางไว้ภายใต้จิตสำนึกเพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นที่เกิดขึ้นร่วมกัน ปฏิบัติร่วมกันเช่นนี้เป็นไปตามภารกิจของแต่ละองค์กรรับผิดชอบตามข้อตกลงที่ได้กำหนดไว้ เช่น ถ้าเป็นการพัฒนาด้านการศึกษา อาจจะเป็นโรงเรียนที่เปิดสอนในเวลาปกติ หรือการศึกษานอกโรงเรียนที่จัดการศึกษาให้กับประชาชนทุกเพศทุกวัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

45

จะต้องดำเนินการในเรื่องการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร สื่อที่เน้นให้คนได้เรียนรู้ จากสิ่งที่ใกล้ตัวในท้องถิ่นของตน เพื่อเป็นการปลูกฝังให้คนรักท้องถิ่น มีจิตสำนึกร่วมกัน มีความรักท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของท้องถิ่นที่จะร่วมกันพัฒนาเป็นคนดีของสังคม และการปฏิบัติต้องอาศัยความร่วมมือจากองค์กรอื่น ไม่ว่าจะเป็นวัด สถานพยาบาล โรงงานอุตสาหกรรม เพื่อร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมให้ประสบความสำเร็จ

4. ร่วมติดตามผล ประเมินผล

การติดตามผลและประเมินผลการดำเนินงานที่กลุ่มได้คิดปฏิบัติร่วมกันนั้น ทำให้ทราบความก้าวหน้าของการปฏิบัติงาน ทราบปัญหาอุปสรรค เพื่อมาร่วมกันคิดหาทางแก้ปัญหา ทำให้ประชาคมท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง และปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่อง อันส่งผลให้เกิดการพัฒนาของท้องถิ่น

5. ร่วมรับประโยชน์

ผลจากการที่ทุกคน ทุกองค์กรได้ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ และเกิดผลตามที่ตั้งจุดประสงค์และเป้าหมายไว้ ทุกคนก็จะได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติร่วมกัน และทุกคนก็ต้องรักษาประโยชน์ที่ได้นี้ให้ได้รับตลอดไป

หากได้มีการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับประโยชน์ ย่อมไม่ยากที่จะเกิดประชาคมท้องถิ่น แต่สิ่งที่ยากคือ ทำอย่างไรให้เกิดกิจกรรมการรวมกลุ่มกันขององค์กรต่าง ๆ ให้ได้เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างประชาคมท้องถิ่น ความสำเร็จของการรวมกลุ่มอย่างหนึ่ง คือ การที่คนเสียผลประโยชน์ร่วมกันจะรวมตัวกันเพื่อแก้ปัญหานั้น ฉะนั้นจึงควรเริ่มต้นด้วยการจัดกิจกรรมให้คนในท้องถิ่นเห็นว่าจะเสียผลประโยชน์หากไม่รวมตัวกัน จึงต้องสร้างประเด็นมาก ๆ เพื่อให้คนเห็นว่าจำเป็นที่ต้องรีบแก้ไข

ปรัชญา เวสารัชช์ (2545 : 32) สรุปแนวทางการมีส่วนร่วมของสังคมในการจัดการศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ได้หลายลักษณะดังนี้

1. ร่วมเป็นกรรมการ
2. ร่วมแสดงความคิดเห็น
3. ร่วมสนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษา
4. ร่วมสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาไปตามเป้าหมาย

วรนาธิ ปทุมมาศ (2546 : 102 - 105) ได้ศึกษาการนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปกครองมีความเห็นสอดคล้องกันว่า

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

46

แนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาที่มีความเป็นไปได้และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงภายใต้บริบทของโรงเรียนมี 6 แนวทาง คือ

1. แนวทางการเชื่อมโยงสายสัมพันธ์

เป็นแนวทางที่โรงเรียนและผู้ปกครองมีการประสานงานซึ่งกันและกัน มีการติดต่อสื่อสารถึงกันแบบสองทางคือ จากโรงเรียนสู่บ้านและจากบ้านสู่โรงเรียน โดยแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน เพื่อให้ผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ส่งแผ่นพับเอกสาร ใบความรู้ให้ผู้ปกครอง การใช้โทรศัพท์ในการติดต่อกับผู้ปกครอง การเยี่ยมบ้านนักเรียน การเยี่ยมชมโรงเรียนของผู้ปกครอง การสำรวจความคิดเห็นของผู้ปกครองในประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้ปกครองสนใจ การจัดมุมผู้ปกครองโรงเรียน การประชุมปรึกษาหารือระหว่างผู้ปกครองและบุคลากรของโรงเรียน เป็นต้น

2. แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ปกครอง

เป็นแนวทางในการนำผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนเพื่อเพิ่มความรู้ โดยเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้เข้ามาเรียนรู้งานวิชาการพัฒนาการเด็ก และมีความเข้าใจเกี่ยวกับตัวเด็กด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การฝึกอบรม การประชุมสัมมนา การจัดกลุ่มสนใจ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ปกครองมีความรอบรู้ และช่วยเหลือโรงเรียนในการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กเป็นความร่วมมือที่ดีในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเด็กระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง

3. แนวทางการเป็นผู้อุปถัมภ์

เป็นแนวทางที่ผู้ปกครองให้ความอนุเคราะห์สนับสนุนช่วยเหลือในด้านวัสดุสิ่งของ กำลังแรงงานและกำลังทรัพย์ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ให้แก่เด็ก เช่น การให้วัสดุเหลือใช้ เพื่อให้ครูนำไปทำเป็นอุปกรณ์การสอน การบริจาคของเล่นและเครื่องเล่นสนาม การบริจาคเสื้อผ้าของใช้ ฯลฯ รวมทั้งการให้ทุนการศึกษาแก่เด็กยากจน การสนับสนุนกองทุนทำอาหารกลางวันให้แก่เด็กยากจน และการให้ความช่วยเหลือสนับสนุนในรูปของแรงงาน โดยเข้ามาช่วยเหลือโรงเรียนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ เช่น การช่วยประกอบอาหารกลางวันให้เด็ก การตกแต่งอาคารสถานที่ เป็นต้น

4. แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่เด็กที่บ้าน

เป็นแนวทางในการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมสนับสนุนการจัดการศึกษาด้วยการเสริมประสบการณ์ให้เด็กที่บ้าน โดยช่วยฝึกให้เด็กรู้จักคิดรู้จักแสวงหาความรู้จากสิ่งที่อยู่รอบตัวด้วยการสังเกตและการอ่าน เป็นการส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน รวมทั้งการให้ความสนใจและสนทนา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

47

ชักจูงเด็กเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กได้ทำในโรงเรียน การกระตุ้นหรือเตือนให้เด็กทำการบ้านหรือกิจกรรมอื่น ๆ ตามที่ครูได้มอบหมายรวมทั้งคอยให้คำแนะนำและช่วยเหลือเมื่อเด็กต้องการ

5. แนวทางการสนับสนุนผู้ปกครองร่วมพัฒนาเด็กที่โรงเรียน

เป็นแนวทางในการนำผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยการเสริมสร้างประสบการณ์ให้เด็กที่โรงเรียน

6. แนวทางการร่วมเป็นทีมงานของโรงเรียน

เป็นแนวทางที่โรงเรียนสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ปกครองอาสาสมัครเข้ามาเป็นทีมงานของโรงเรียน เพื่อร่วมมือกันในการวางแผนการปฏิบัติงาน ตามดำเนินงานตามแผนงาน มีการกำกับติดตามและประเมินผลของโรงเรียนในเฉพาะบางกรณี

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2547ข : 26) ได้กำหนดกระบวนการดำเนินงานด้านมาตรฐานการมีส่วนร่วม และสนับสนุนจากชุมชนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ควรดำเนินการ ดังนี้

1. จัดให้มีการประชุมชี้แจงให้ชุมชนทราบ ชี้นำให้เห็นประโยชน์ และความจำเป็นของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาเตรียมความพร้อมของเด็ก และชักชวนให้ชุมชนมีส่วนร่วมบริหารและช่วยเหลือในระหว่างดำเนินการ

2. จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นระยะ ๆ เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ฯ กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น ศิลปะพื้นบ้าน ร่วมจัดกิจกรรมนันทนาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจและความผูกพันที่ดีต่อกันระหว่างศูนย์ฯ และชุมชน

3. มีการประสานและประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้ประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ รับทราบ เพื่อที่จะมีผู้เข้ามาช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ได้ โดยการประชาสัมพันธ์อาจทำได้หลายรูปแบบ เช่น จัดทำเอกสาร คู่มือแผ่นพับ การออกไปเยี่ยมบ้านเด็ก ฯลฯ

4. มีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็น การให้ข้อมูลข่าวสารด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อสถาบันต่าง ๆ ในชุมชน เช่น สถาบันทางศาสนา สถาบันครอบครัว เป็นต้น

5. จัดให้มีกองทุนส่งเสริมการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการระดมทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อมาสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งอาจขอรับการอุดหนุนจากงบประมาณต่าง ๆ ของหน่วยงาน ดังนี้

5.1 การสมทบหรือการอุดหนุนงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5.2 การสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐบาล

5.3 การสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ รัฐวิสาหกิจหรือองค์กรภาครัฐอื่น

5.4 การสนับสนุนงบประมาณจากภาคเอกชน องค์กรการกุศล มูลนิธิหรือผู้อุทิศให้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

48

6. จัดอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่นและชุมชน เกี่ยวกับการดำเนินงานทิศทางและแนวทางการปฏิบัติงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งจะก่อให้เกิดความร่วมมือและการสนับสนุนจากชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ปกครองของเด็กเล็กที่จะเข้ามามีบทบาท และมีส่วนร่วมสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

7. จัดให้มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในลักษณะไตรภาคี 3 ฝ่าย จากภาคส่วนต่าง ๆ คือ ภาคประชาชน หรือผู้แทนชุมชนในท้องถิ่น หน่วยงานผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการ และผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กระทรวงศึกษาธิการ (2550ช : 90) ได้สรุปกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาไว้ดังนี้

1. สำรวจความต้องการ การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน
2. การกำหนดมาตรฐานของสถานศึกษา
3. การวางแผนพัฒนาสถานศึกษาตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ
4. กิจกรรมการปฏิบัติ คือ แนวทางปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ
5. การประเมินผล คือ การประเมินแนวทางปฏิบัติ
6. การสรุปผลการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนากระบวนการทำงานร่วมกัน

แม็ครีย์โนลด์ (กัษวรรณ ชโลธร. 2545 : 13 ; อ้างอิงจาก McReynold. 1977. **Parental Involvement is as Easy as Pie.** p.50) ได้เสนอแนวทางการมีส่วนร่วมทางการศึกษาของผู้ปกครองไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมด้านการสนับสนุน
3. การมีส่วนร่วมด้านการสอน
4. การมีส่วนร่วมด้านการเรียนรู้ของผู้ปกครอง
5. การมีส่วนร่วมด้านการสื่อสาร

ดอร์นเบอร์ช และริตเตอร์ (Dornburch and Ritter. 1998 : 75 - 79) ฮิคแมน กรีนวู้ด และมิลเลอร์ (Hickman , Greenwood and Miller. 1995 : 125 - 134) และของธอร์นเบอร์ก (Thornburg. 1981 : 150 - 153) ได้กำหนดกรอบงานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองของโรงเรียนมัธยมศึกษาไว้ดังนี้

1. ผู้ปกครองเป็นผู้สื่อสาร
2. ผู้ปกครองเป็นผู้ให้การสนับสนุนกิจกรรม
3. ผู้ปกครองเป็นผู้เรียนรู้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

49

4. ผู้ปกครองเป็นผู้ให้ความอุปถัมภ์
5. ผู้ปกครองเป็นผู้ตัดสินใจ
6. ผู้ปกครองเป็นอาสาสมัครใจ
7. ผู้ปกครองเป็นครูสอนกิจกรรมต่าง ๆ ให้แก่เด็กที่บ้าน

เอ็ปสไตน์ และคณะ (กัญชรศ เนตรนุช. 2545 : 21 - 22 ; อ้างอิงจาก Epstein, et al. 1997.

School, Family and Community Partnerships : Your Hand Book for Action. pp.141 - 145)

ได้เสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาไว้ 5 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1 การเป็นผู้ปกครอง (Parenting) เป็นการมีส่วนร่วมที่โรงเรียนมุ่งช่วยให้พ่อแม่ของเด็กมีทักษะในการเป็นผู้ปกครองและการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้ดีขึ้น ช่วยให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้องในเรื่องของพัฒนาการของเด็กและวัยรุ่น ช่วยให้รู้จักจัดสภาพแวดล้อมทางบ้านให้มีลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนของเด็กแต่ละช่วงอายุและแต่ละชั้นเรียน ทางฝ่ายผู้ปกครองก็จะช่วยให้โรงเรียนเข้าใจถึงสถานการณ์ต่าง ๆ ของครอบครัวเด็กได้ดียิ่งขึ้น

ประเภทที่ 2 การติดต่อสื่อสาร (Communication) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องกับการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับครอบครัวในเรื่องเกี่ยวกับหลักสูตร โครงการต่าง ๆ ของโรงเรียน และความก้าวหน้าในการเรียนของเด็ก โดยที่การติดต่อสื่อสารกันนั้นเป็นการสื่อสารแบบสองทาง คือ จากโรงเรียนสู่ครอบครัวและจากครอบครัวสู่โรงเรียน วิธีการติดต่อสื่อสารควรรู้หลาย ๆ วิธีที่แตกต่างกันออกไปตามแต่โอกาสและสถานการณ์

ประเภทที่ 3 การเป็นอาสาสมัคร (Volunteering) เป็นการมีส่วนร่วมที่โรงเรียนดำเนินการสรรหาผู้ปกครองที่อาสาสมัครเข้ามาทำงานหรือร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในและนอกโรงเรียนเพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนการเรียนของเด็กและกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน โดยโรงเรียนต้องจัดการฝึกอบรมความรู้และทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นให้แก่ผู้ปกครองที่เป็นอาสาสมัคร และโรงเรียนต้องมีการกำหนดตารางเวลาการทำงานของอาสาสมัครไว้อย่างชัดเจนด้วย

ประเภทที่ 4 การเรียนรู้ที่บ้าน (Learning at home) เป็นการมีส่วนร่วมที่ผู้ปกครองได้ร่วมทำกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ กับเด็กที่บ้าน ซึ่งครอบคลุมถึงการบ้านและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรของโรงเรียน และการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมนั้น

ประเภทที่ 5 การตัดสินใจ (Decision making) เป็นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการตัดสินใจเรื่องสำคัญ ๆ ของโรงเรียนในการปกครองและการสนับสนุนโรงเรียน ซึ่งจะดำเนินการในรูปแบบของสมาคมครู - ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการและองค์การปกครองอื่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

50

โคเฮน และอัฟฮอฟ (กัษวรรณ ชโลธร. 2545 : 14 ; อ้างอิงจาก Cohen and Uphoff.

1977. Rural Development Participation : Concept and Measures for Project Design

Implementation and Evaluation.) ได้กำหนดแนวทางของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากรการบริหาร และการประสานงานขอความช่วยเหลือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

ชาดิด , พรินส์ และเนส (Shadid , Prins and Nas. 1982 : 356) ได้นำแนวคิดของโคเฮน และอัฟฮอฟ มาพัฒนาอย่างเป็นระบบโดยเห็นว่าควรจำแนกวิธีการของการมีส่วนร่วมออกเป็นเรื่องของการตัดสินใจ การดำเนินการ การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกคือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นจึงเลือกนโยบายของประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้น ซึ่งได้มาจากคำถามที่ว่าใครทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ เกี่ยวกับผลประโยชน์นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ควรพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ในทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบและเป็นผลเสียแก่โครงการ ซึ่งเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคม

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้นสิ่งสำคัญที่ต้องสังเกต คือ ความเห็น ความชอบ และความคาดหวัง ซึ่งมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

52

จากตาราง 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาและสังเคราะห์ ขั้นตอนแนวทางการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอ่างทอง จากแนวคิดของนักวิชาการ พบว่า แนวทางการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สรุปได้ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. การให้ความชัดเจนในบทบาทหน้าที่ หมายถึง การทำให้ชุมชนเกิดความรู้ ความเข้าใจต่อการจัดการศึกษาในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญและผูกพันต่อองค์กร ก่อให้เกิดความร่วมมือกันในการกำหนดวิสัยทัศน์ แผนงาน โครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ การดำเนินงานตามแผน เช่น การจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของชุมชน การร่วมเป็นกรรมการ การร่วมแสดงความคิดเห็น และการร่วมสนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษา

2. การส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก หมายถึง การนำชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมทั้งในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและที่บ้าน ซึ่งศูนย์พัฒนาเด็กเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามาเรียนรู้งานวิชาการ ด้านการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก การร่วมกิจกรรมที่บ้านส่งเสริมการศึกษาให้เด็กรู้จักคิดแสวงหาความรู้จากสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัว ซึ่งเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กอย่างต่อเนื่อง ทั้งในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและที่บ้าน เพื่อให้ชุมชนมีความเข้าใจในพัฒนาการของเด็กทุกด้านด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การประชุมสัมมนา การฝึกอบรม การสังเกตพัฒนาการของเด็ก การให้ความสนใจและซักถามเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กได้ปฏิบัติในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การกระตุ้นให้เด็กทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย การให้คำแนะนำและช่วยเหลือของชุมชนเมื่อเด็กต้องการ

3. การประสานและประชาสัมพันธ์ หมายถึง การติดต่อสื่อสารถึงกันแบบสองทาง คือ จากศูนย์พัฒนาเด็กเล็กถึงชุมชน และจากชุมชนถึงศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน ทำให้ทราบการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และความต้องการของชุมชนในการจัดการศึกษา เพื่อเป็นการกระชับความสัมพันธ์ และเพื่อให้เกิดความช่วยเหลือระหว่างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกับชุมชนอย่างต่อเนื่องด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การจัดส่งคู่มือผู้เรียน เอกสารแผนผังแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การใช้โทรศัพท์ การออกเยี่ยมชุมชน การเยี่ยมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของชุมชน การประชุมปรึกษาหารือระหว่างชุมชนกับผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เด็กและชุมชนได้แสดงออกร่วมกัน

4. การเป็นผู้สนับสนุนทรัพยากร หมายถึง การที่ชุมชนให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือในด้านทุนทรัพย์ วัสดุสิ่งของ กำลังแรงงานและกำลังสมองในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ให้แก่เด็ก เพื่อเป็นการระดมทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และประสานหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อขอรับงบประมาณอุดหนุนในการพัฒนาทุก ๆ ด้าน เช่น การบริจาควัสดุเหลือใช้ ของเล่น เครื่องเล่นสนาม เพื่อไปใช้ในการจัดประสบการณ์

การเรียนรู้ของเด็ก การบริจาคเสื้อผ้าของใช้ การให้ทุนการศึกษาแก่เด็กยากจน การให้ความช่วยเหลือในรูปแบบแรงงาน โดยเข้ามาช่วยเหลือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ เช่น การประกอบอาหารกลางวันให้กับเด็ก การจัดมุมการเรียนรู้ในห้องเรียน เป็นต้น และการให้ความช่วยเหลือด้านกำลังสมอง เช่น การเป็นวิทยากรถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การเป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำเมื่อเกิดปัญหาหรือต้องการพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

5. การฝึกอบรมและพัฒนา หมายถึง จัดทำแผนการอบรมและจัดการอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษา เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ มีความรู้ความเข้าใจสามารถนิเทศการสอนผู้ดูแลเด็กได้ และให้ชุมชนเข้าร่วมการพัฒนาตนเอง โดยจัดไปศึกษาดูงานและส่งเสริมให้ชุมชนเข้าร่วมอบรมกับหน่วยงานที่มีมาตรฐานได้รับการรับรองจากทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น จัดทำแผนและอบรมการจัดประสบการณ์ การให้ความรู้และความเข้าใจแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่ชุมชน การจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การไปศึกษาดูงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีคุณภาพและได้รับรางวัล การเข้าร่วมอบรมและสัมมนากับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย

6. การติดตามและประเมินผล หมายถึง การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาตามแผนงานที่วางไว้ ทำให้ทราบความก้าวหน้าของการปฏิบัติงาน ทราบปัญหาอุปสรรคและความต้องการ เพื่อนำมาร่วมกันคิดหาทางแก้ไขปัญหาและความต้องการ ส่งผลให้การจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเกิดการพัฒนาและปรับปรุง อันนำไปสู่ความมีคุณภาพและได้มาตรฐานตามการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เช่น การเป็นผู้นิเทศภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การเป็นคณะกรรมการติดตามผลและประเมินผลการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2. สภาพปัจจุบันและปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอ่างทอง

ปัจจุบันมีหลายหน่วยงานให้ความสำคัญเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา เนื่องจากการศึกษาช่วยพัฒนาคนให้มีความรู้ ความสามารถ เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรือง ฉะนั้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านนโยบายการศึกษาหลายครั้ง ซึ่งเห็นได้จากการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ผ่านมา การศึกษาวิจัยทิศทางการศึกษา และปัจจัยที่ส่งผลต่อการศึกษาไทยในอนาคต การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 นโยบายการศึกษาของรัฐบาลในปัจจุบัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2552 : 9)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

54

จนถึงการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2542 - 2561) ซึ่งมีหลักการและแนวทางแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เป็นพื้นฐาน โดยการปฏิรูปการศึกษาให้ดำเนินการตามแนวทางการพัฒนาใน 4 ด้าน (“ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง พ.ศ. 2552 ,” 2552 : 4-5) ดังนี้

1. พัฒนาคุณภาพคนไทย ให้มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา ริเริ่มสร้างสรรค์ มีจิตสาธารณะ มีระเบียบวินัย อีกทั้งให้คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม
2. พัฒนาคุณภาพครู ให้เป็นผู้เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า สามารถดึงดูดคนเก่ง คนดี มีใจรักในวิชาชีพครูมาเป็นครู
3. พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาทุกระดับ ให้สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ สำหรับการศึกษา และเรียนรู้ทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษิตตามอัธยาศัย
4. พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการ โดยมุ่งเน้นการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน ภาคเอกชนและทุกภาคส่วน และมีระบบการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล

สำหรับสภาพปัจจุบันและปัญหาในเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอ่างทองนั้น จากการที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้บริหารการศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอ่างทอง สรุปได้ดังนี้ ชุมชนขาดความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของการจัดการศึกษา และขาดการประสานงานระหว่างสถานศึกษากับชุมชน (สมชาย สุทธิพันธ์. 2552, กันยายน 15) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบางแห่งมีเขตพื้นที่บริการกว้าง เนื่องจากมีเด็กจากต่างพื้นที่เข้ารับการศึกษาทำให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกันในระดับน้อยซึ่งมีข้อจำกัดด้วยเงื่อนไขของเขตพื้นที่ทำให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและชุมชนไม่สามารถร่วมกันจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กลางชล สังข์แก้ว. 2552, กันยายน 15) สถานศึกษาบางแห่งยังไม่ได้เข้าถึงชุมชนอย่างแท้จริง คณะครูเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนน้อย และเกิดจากปัญหาทางสังคมของชุมชนที่มีการหย่าร้างของผู้ปกครองเด็กในอัตราที่สูงนักเรียนจึงขาดการดูแลและสนใจทำให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมจัดการศึกษาในสถานศึกษาระดับน้อย (วิศิษฐ์ รวยทรัพย์. 2552, กันยายน 15) อีกทั้งผู้ปกครองส่วนใหญ่ขาดความพร้อมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เนื่องจาก

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

55

ปัญหาความยากจน ปัญหาเศรษฐกิจ และการประกอบอาชีพที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (วลีลัทธิชัยภูม. 2552, กันยายน 15) การติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาของชุมชนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ขาดความเป็นระบบและไม่ต่อเนื่อง (เตือนใจ ธารารัตนสุวรรณ. 2552, กันยายน 15)

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 งานวิจัยในประเทศ

ผลการวิจัยในประเทศที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งได้ระบุผลวิจัยและข้อเสนอแนะเพื่อการนำเสนอแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่

สมพิศ ภารสมบุรณ์ (2544 : 80 - 82) ศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการจัดการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า

1. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในเรื่องการวางแผน การจัดสรรทรัพยากร การกระตุ้นการทำงาน การประสานงาน และการประเมินในระดับปานกลาง
2. ลักษณะการมีส่วนร่วมโดยภาพรวมตามขนาดและที่ตั้งโรงเรียนไม่แตกต่างกัน
3. ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม พบว่า ปัจจัยเกี่ยวกับคณะกรรมการ ฯ เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมในระดับปานกลาง และปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียนเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมในระดับมาก

ปรีดา ทิพย์มณี (2545 : บทคัดย่อ) การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านพอด ตำบลชลคราม อำเภอคอนสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

1. การสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนในการจัดการศึกษาทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานอาคารสถานที่ การบริหารงานวิชาการ และการบริหารงานธุรการและการเงินมีปัญหา โดยสภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่คาดหวังแตกต่างกัน
2. การสร้างและพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีองค์ประกอบ 5 ประการคือ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีดำเนินงาน การประเมินผล และพบว่ารูปแบบการจัดการศึกษา ฯ ที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมทุกด้านในระดับมากถึงมากที่สุด

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

56

3. ตรวจสอบความตรงของรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่า รูปแบบที่สร้างขึ้นทุกด้านมีความตรงในระดับมากที่สุด

วรณารี ปทุมมาศ (2546 : 102 - 105) ได้ศึกษาการนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปกครองมีความเห็นสอดคล้องกันว่า แนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาที่มีความเป็นไปได้และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงภายใต้บริบทของโรงเรียนมี 6 แนวทาง คือ 1) แนวทางการเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ 2) แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ปกครอง 3) แนวทางการเป็นผู้อุปถัมภ์ 4) แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่เด็กที่บ้าน 5) แนวทางการสนับสนุนผู้ปกครองร่วมพัฒนาเด็กที่โรงเรียน และ 6) แนวทางการร่วมเป็นทีมงานของโรงเรียน

ศรเพ็ชร วงศ์เพ็ญ (2546 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า

1. สภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในปัจจุบันของประธานกรรมการบริหารและปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ในระดับน้อย

2. ความต้องการการมีส่วนร่วมในอนาคตของประธานกรรมการบริหารและปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อเปรียบเทียบกับสภาพการมีส่วนร่วมในปัจจุบันพบว่า ระดับความต้องการการมีส่วนร่วมในอนาคตสูงกว่าในปัจจุบัน และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกด้าน

3. ประธานกรรมการมีความต้องการมีส่วนร่วมสูงกว่าปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล

4. ประธานกรรมการและปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความต้องการมีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นงานวิชาการ แต่บุคลากรที่มีระดับช่วงอายุต่างกัน มีระดับความต้องการไม่แตกต่างกันในทุกด้าน

ฉัฐพร อาทรธรรมคุณ (2547 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโรงเรียนบ้านเชิงคอยสุเทพ มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง และการมีส่วนร่วมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโรงเรียนสังวาลวิทยา พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากผู้ปกครองไม่ได้ให้ความสนใจต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพราะการประกอบอาชีพ ความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรม

พัชรินทร์ จูแวน (2549 : 61 - 62) ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านบ่อหลวง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมแสดง

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

57

ความคิดเห็นในการเสนอข้อมูลสภาพปัจจุบันของโรงเรียน วางแผนส่งเสริมการจัดกิจกรรมด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ช่วยเหลือด้านแรงงานในการพัฒนาโรงเรียน ระดมทุนในรูปแบบต่าง ๆ แนะนำให้นักเรียนศึกษาต่อ ปลุกฝังนักเรียนให้เป็นผู้มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม ส่วนข้อเสนอแนะคือ โรงเรียนควรจัดประชุม สัมมนาเพื่อวางแผน และการประเมินผล พร้อมทั้งสร้างความสัมพันธ์ชุมชนที่ดีระหว่างสถานศึกษาและชุมชน

ธนวรรณ อินโสม (2550 : บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง การมีส่วนร่วมของชุมชนเรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการดำเนินงาน รองลงมา คือด้านการประเมินผล ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการตัดสินใจ ข้อเสนอแนะคือ ควรมีการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาแก่คนในชุมชน และควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพสังคมและความต้องการของท้องถิ่น

พัฒนา ดิพูน (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอขามเฒ่า จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโดยรวมและรายด้านทุกด้าน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้านความพึงพอใจโดยรวม อยู่ในระดับมาก ด้านการบริการสาธารณสุขและอนามัย อยู่ในระดับมาก ด้านการสนับสนุนของชุมชนโดยรวม อยู่ในระดับมาก และด้านอื่น ๆ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

รุ่งทิพย์ แก้วประเสริฐกุล (2550 : บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลหนองพะยอม อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่ในระดับสูง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแก่ผู้ปกครองแม้ว่าจะเป็นประเด็นพื้นฐานที่ผู้ปกครองควรรับรู้ แต่ก็มีประเด็นอื่น ๆ ที่ควรได้รับการสนับสนุนเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพิ่มมากขึ้น

กฤษณา สวัสดิ์ชัย (2551 : บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลต้นธง จังหวัดลำพูน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ชุมชนร่วมรับรู้ปัญหา ร่วมวางแผน ประสานงาน ช่วยเหลือด้านแรงงาน และบริจาคสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ให้ขวัญและ

กำลังใจแก่ครูพี่เลี้ยงเด็ก ติดตามผลการดำเนินงานภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แต่ไม่มีส่วนร่วมในการเป็นวิทยากรให้ความรู้ และเป็นกรรมการตรวจรับพัสดุของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

สัมพันธ ญาณสุธี (2551 : 120 - 123) ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมในงานวิชาการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก โดยวิธีการเสริมพลังอำนาจ พบว่าแนวทางที่มีความเหมาะสม และเป็นไปได้ในการนำไปใช้มี 10 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ให้ความชัดเจนในหน้าที่ความรับผิดชอบ 2) มอบหมายอำนาจหน้าที่ให้แก่ผู้ปฏิบัติงานตามขอบข่ายการทำงาน ร่วมกันกำหนดเป้าหมายและภารกิจขององค์กร 3) กำหนดมาตรฐานการทำงาน และองค์กรต้องให้การสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานไปถึงมาตรฐานที่ตั้งไว้ 4) การฝึกอบรม และการพัฒนา โดยให้โอกาสผู้ปฏิบัติงานได้พัฒนาตนเอง ได้ทำงานตามความสนใจ และตามความสามารถ 5) การให้ความรู้ และสารสนเทศ เกี่ยวกับองค์กรที่จำเป็นต่อการตัดสินใจในการทำงานอย่างถูกต้องชัดเจน 6) การให้ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับการทำงาน 7) ให้การยกย่องยอมรับในผลสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการทำงาน 8) ให้ความไว้วางใจ ในการทำงานโดยให้อิสระในการตัดสินใจ 9) ยอมรับข้อผิดพลาด โดยผู้บริหารพร้อมที่จะยอมรับความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากการทำงาน 10) ให้เกียรติเคารพต่อการตัดสินใจของผู้ปฏิบัติงาน

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้านการวางแผน การประสานงาน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสนับสนุนงบประมาณ เช่น คน เงิน วัสดุสิ่งของต่าง ๆ การติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ให้บรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ผลการวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งได้ระบุผลวิจัยและข้อเสนอแนะเพื่อการนำเสนอแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่

การ์เซีย (Garcia. 1986 : 539 - A) ได้ศึกษาเพื่อเสนอความคิดเห็นในการวางแผนการจัดหลักสูตรสำหรับเด็กก่อนอนุบาลเปอร โครกัน ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ คือ 1) ด้านหลักสูตร ควรสอนให้เด็กได้ทราบถึงวัฒนธรรม ภูมิใจในความเป็นพลเมืองของประเทศ และควรจัดให้เด็กมีกิจกรรมและประสบการณ์ 2) ด้านการเรียนการสอน ครูเป็นผู้แนะนำวิธีปฏิบัติในการเรียนรู้ และควรมีอุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมกับความเข้าใจของเด็ก ครูควรเป็นผู้มีวุฒิทางการสอนอนุบาลโดยเฉพาะ 3) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน ควรมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

59

ดุมัส (Dumas. 1991 : 160) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติกับการทำงานร่วมกัน การติดต่อสื่อสาร และความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง สรุปได้ว่าถึงแม้ว่าระดับการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครอง และระดับการปฏิบัติของผู้ปกครองช่วยให้เด็กมีความสามารถในการอ่านเพิ่มมากขึ้น แต่การให้ความรู้แก่ผู้ปกครองก็เป็นสิ่งที่ช่วยทำให้หลักสูตรการเรียนการสอนประสบผลสำเร็จได้

แคปแลน (Kaplan. 1992 : 101 - 102) จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และการศึกษาทางด้านสังคมวิทยา การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของรัฐ เกิดจากเหตุจำเป็น 3 ประการ คือ 1) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา ก่อให้เกิดผลในทางบวกด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะคิด และพฤติกรรมของเด็กอย่างเห็นได้ชัด 2) สถาบันครอบครัวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จำนวนของครอบครัวแตกแยก การทำงานนอกบ้านของบิดามารดา การตั้งครุภัณฑ์นอกสมรสของมารดาวัยรุ่น อัตราการหย่าร้างรวมทั้งการสร้างครอบครัวใหม่ของบิดาหรือมารดาเพิ่มสูงขึ้น โรงเรียนได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว กล่าวคือจำนวนเด็กในโรงเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีโครงสร้างหลากหลายเพิ่มสูงขึ้น ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องปรับโครงสร้างการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับความแตกต่างของเด็กแต่ละคน ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเป็นประการสำคัญ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียนมักห่างเหิน ไม่มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และมีความเป็นศัตรูกันโดยธรรมชาติ ทั้งนี้เพราะบทบาททั้งสองสถาบันถูกกำหนดแตกต่างกันโดยโครงสร้างของสังคม ดังนั้นช่องว่างระหว่างบ้านกับโรงเรียนจึงมีอยู่เสมอ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองจะช่วยลดปัญหาความสัมพันธ์ดังกล่าวได้

โรบินสัน (Robinson. 1992 : 746) ได้ศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาและการพัฒนาชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ในการจัดการศึกษาควรเปิดโอกาสให้ท้องถิ่น ประชาชนท้องถิ่นหรือประชาชนชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อจะแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพการณ์จริง

กัสโตร (Castro. 1997 : 137) ได้ศึกษาวิจัยทัศนคติของพ่อแม่เกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาและมาตรฐานในการจัดการศึกษาเด็กก่อนวัยเรียน ผลการวิจัยพบว่า พ่อแม่เด็กส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในเรื่องต่อไปนี้ คือ เรื่องสุขภาพ ความปลอดภัย การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนของเด็ก การสื่อสารกับพ่อแม่ อาหารและโภชนาการ พ่อแม่ได้จัดอันดับความสำคัญจาก 42 องค์ประกอบย่อยของมาตรฐานหลัก 10 ข้อของสมาคมจัดการศึกษาของเด็ก (NAEYC) มี 3 ประเด็นดังนี้ ประเด็นแรก เด็กควรได้รับการดูแลตลอดเวลา ประเด็นที่สอง อาหารที่มีประโยชน์และคุณค่าทางโภชนา และประเด็นที่สาม ความคิดอ่านที่ท้าทาย โดยทั้ง 3 ประเด็นพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญเนื่องจาก 1) ผู้ทำหน้าที่เกี่ยวข้องในหน่วยงานทางการศึกษามีระดับการศึกษาแตกต่างกัน

2) การศึกษาของพ่อแม่มีความแตกต่างกันและ 3) โรงเรียนมีความแตกต่างกัน แต่ไม่พบความแตกต่างในพ่อแม่ที่มีระดับรายได้แตกต่างกัน

จากผลการวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะมีส่วนช่วยในการส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ ประสบการณ์ อีกทั้งทำให้เกิดคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็ก เป็นการจัดการศึกษาที่ช่วยตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนอย่างแท้จริง และช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นระหว่างสถานศึกษากับชุมชน

4. สรุปหลักการนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอ่างทอง ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีของนักวิชาการดังนี้ วิจิต นันทสุวรรณ และจ่านงค์ แรกพินิจ (2541 : 46 - 47) ปาริชาติ วัลย์เสถียร และคณะ (2543 : 143) สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2545 : 21) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (2549 : 4) ชร สุนทรายุทธ (2551 : 541 - 542) โกวิทช์ พวงงาม (2549 : 32 - 33) ปรัชญา เวสารัชช (2545 : 32) วรรณรี ปทุมมาศ (2546 : 102 - 105) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2547ข : 26) กระทรวงศึกษาธิการ (2550ข : 90) แม็คเรย์โนลด์ (McReynold. 1977 : 50) ดอร์นเบอร์ช และริตเตอร์ (Dornburch & Ritter. 1998 : 75 - 79) ฮิคแมน กรีนวูด และมิลเลอร์ (Hickman, Greenwood & Miller. 1995 : 125 - 134) และของธอร์นเบอร์ก (Thornburg. 1981 : 150 - 153) เอ็ปสไตน์และคณะ (Epstein, et al. 1997 : 141 - 145) โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff. 1977 : 213 - 235) และชาดิด , พรินส์ และเนส (Shadid, Prins & Nas. 1982 : 356) แล้วนำมาสังเคราะห์และบูรณาการ สามารถสรุปเป็นแนวทางการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอ่างทอง มี 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นการให้ความชัดเจนในบทบาทหน้าที่ 2) ขั้นการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก 3) ขั้นการประสานและประชาสัมพันธ 4) ขั้นการเป็นผู้สนับสนุนทรัพยากร 5) ขั้นการฝึกอบรมและพัฒนา 6) ขั้นการติดตามและประเมินผล